

RIKOSUUTISOINTI ILMIÖNÄ JA SEN VAIKUTUKSET RIKOLLISUUTEEN

Tiina Hyyppä

11/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Tiina Hyyppä

Opinnäytetyön nimi: Rikosuutisointi ilmiönä ja sen vaikutukset rikollisuuteen

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Petri Burmoi & Juha Korhonen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Rikosuutisointi ja rikosjournalismi on merkittävä osa suomalaista uutiskenttää. Sähköistyminen ja digitalisaatio ovat tuoneet rikosuutiset entistä lähemmäs tavallista kansalaista ja niiden saavutettavuus on varsin korkealla tasolla. Rikosuutisoinnin synty, kehitys ja vaikutukset ovat kiinnostaneet usealla eri tieteen alalla ja sitä on tutkittu varsin monialaisesti.

Työssä on valittu käytettäväksi tutkimusmenetelmäksi dokumenttianalyysin ja narratiivisen kirjallisuuskatsauksen yhdistelmää. Työn teoriapohjan muodostaakin valikoitu otos aiheetta koskevia tutkimuksia sekä artikkeleita ja muuta mediasisältöä. Käytettävät menetelmät on valittu, jotta työhön on saatu rakennettua mahdollisimman helppolukuinen ja jopa kerronnallinen yleiskatsaus aiheesta.

Tässä työssä tarkastellaan rikosuutisointiä ilmiönä ja sen vaikutuksia erityisesti kriminologisesta näkökulmasta, mutta myös journalistisesta ja viestinnällisestä kulmasta. Opinnäytetyön kantavia pääteemoja on rikosuutisointi ilmiönä ja se, miksi rikos kiinnostaa. Osiossa käsitellään rikosuutisen muodostumista ja suomalaisen rikosjournalismin kehitystä. Toisena pääteemana tarkastellaan poliisin roolia rikostiedon tuottajana ja mikä sen vaikutus on rikosuutisoinnissa. Kolmantena käsitellään kriminologista mediatutkimusta eli miten rikoksista uutisoinnin vaikutuksia on tutkittu ja mitkä ovat tutkimusten keskeisimpiä löydöksiä.

Merkittävämpiä havaintoja kriminologisen mediatutkimuksen kentällä rikosuutisoinnin ja rikollisuuden keskinäisestä suhteesta oli, että yhteys näiden kahden ilmiön välillä vallitsee ja rikoksista uutisoinnin on tutkittu vaikuttavan muun muassa rikoksen pelkoon. Kuitenkaan mitään suoraa kausaalipäätelmää ei yhteydestä ole voitu kuitenkaan tehdä. Rikosuutisoinnilla on havaittu myös muita vaikutuksia rikollisuuteen, kuten kopiorikollisuus ja toisaalta sillä on nähty myös rikollisuutta vähentävää vaikutusta.

Sivumäärä: 40

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 11/2024

Avainsanat: rikosuutisointi, rikosjournalismi, kriminologia, mediakriminologia, mediatutkimus, poliisin tiedottaminen

ABSTRACT

Author: Tiina Hyyppä

Title of thesis: Crime journalism as a phenomenon and its effects on crime

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Petri Burmoi & Juha Korhonen

Degree: Bachelor of police services

Crime news and crime journalism are a significant part of the Finnish news landscape. Electrification and digitalization have brought crime news even closer to the average citizen, making it highly accessible. The emergence, development, and effects of crime related news have attracted interest from various academic fields and have been studied in a multidisciplinary manner.

This study employs a combination of documentary analysis and narrative literature review as the research method. The theoretical foundation consists of a selected sample of studies, articles, and other media content related to the topic. The methods were chosen to create a clear and narrative overview of the subject.

This work examines crime journalism as a phenomenon and its effects, particularly from a criminological perspective, as well as journalistic and communicative angles. The main themes include crime journalism as a phenomenon and the reasons behind the public's interest in crime. The section discusses the formation of crime news and the development of Finnish crime journalism. Another theme looks at the role of the police as a producer of crime information and its impact on crime journalism. The third theme addresses criminological media research, exploring how the effects of crime related news have been studied and the key findings of these studies.

Significant findings in criminological media research regarding the relationship between crime reporting and crime indicate that a connection exists between these phenomena, with studies showing that crime related news affects, among other things, fear of crime. However, no direct causal conclusions can be drawn from this connection. Crime reporting has also been found to have other effects on criminality, such as copycat crimes, while it has also shown a crime-reducing effect.

Pages: 40

Month and year of review: 11/2024

Keywords: crime related news, crime journalism, criminology, media criminology, media research, police communication

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TIETOPERUSTA JA KATTOKÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	7
2.1 Tietoperustan esittely	7
2.2 Rikos ja rikollisuus	8
2.3 Mediakriminologia.....	9
2.4 Rikostodellisuus ja rikosjulkisuus.....	9
3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
3.1 Tutkimusmenetelmä	11
3.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus.....	12
4 RIKOSUUTISOINTI	13
4.1 Mistä uutisoidaan?.....	14
4.2 Suomalaisen rikosuutisoinnin kehitys	17
4.3 Rikosjournalismin yhteiskunnallinen tehtävä.....	19
4.4 Journalismin sääntely	19
5 POLIISI RIKOSTIEDON TUOTTAJANA.....	21
5.1 Säädökset, määräykset ja ohjeet.....	21
5.2 Ulkoisen viestinnän tavoitteet ja vastuut	22
5.3 Rikostiedottaminen	22
6 KRIMINOLOGINEN RIKOSUUTISOINNIN TUTKIMUS.....	24
6.1 Rikoksen pelko	24
6.2 Yleinen sosiaalinen luottamus	27
6.3 Klassiset rikollisuusteoriat.....	27
6.3.1 Oppimisteoria.....	28
6.3.2 Rutiinotoimintojen teoria ja rikollisuutta vähentävä vaikutus	29
6.4 Rikosuutisoinnin muut vaikutukset.....	30
6.4.1 Tosirikos - miksi rikos kiinnostaa?	30
6.4.2 Kopiorikokset	31
7 YHTEENVETO	33
8 LOPUKSI	35
LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Rikollisuus kiehtoo ihmisiä ja kansa janoaa tietoa. Rikoshistorian kiinnostavimmat tapaukset löytyvät kirjoista ja kansista - niihin palataan aina uudelleen ja uudelleen.

Vain suhteellisen harva meistä on elämänsä aikana joutunut aidosti kosketuksiin rikollisuuden kanssa joko rikoksen uhrina, sivusta seuraajana tai jopa rikoksen tekijänä. Uskallan kuitenkin todeta, että kukaan uutisia vähänkään seuraava ei voi välttyä rikoksia käsittelevältä uutisoinnilta ja valtaosa ihmisistä muodostaakin käsityksensä rikollisuudesta juuri niitä koskevasta uutisoinnista.

Nykyään ihmisille tarjotaan useita eri vaihtoehtoja saada tietoa itseään kiinnostavista aiheista. Uutisia tarjotaan aina radiosta televisioon ja sanomalehdistä internetjulkaisuihin sekä sosiaaliseen mediaan. Media tuottaa päivittäin rikosuutisia ja valtaväestön käsitys rikollisuuden tilasta ja muutoksista pohjautuu uutisiin. Uutismedioilla on siten suuri rooli rikollisuuden ilmiön ylläpitämisessä ja siinä, miten rikollisuus tavalliselle kansalaiselle näyttäytyy.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on dokumenttianalyysin ja narratiivisen kirjallisuuskatsauksen keinoin luoda yleiskuvaus rikosuutisoinnista ilmiönä ja sen mahdollisista vaikutuksista kriminologisesta näkökulmasta kotimaan kontekstissa. Työssä pyritään selvittämään lukijalle muun muassa rikosuutisen muodostumista ja historiaa.

Tavoitteena on käsitellä myös syytä rikosuutisoinnin kiinnostavuuden taustalla. Työssä esitellään myös keskeisimpiä löydöksiä kriminologisella tutkimuskentällä uutisoinnin vaikutuksesta rikollisuuteen. Lisäksi tässä työssä tarkastellaan joitain klassisia rikollisuutta selittäviä teorioita ja miten ne ovat sovellettavissa rikosuutisoinnin vaikutusten näkökulmasta. Myös poliisin tiedottamista ja sen roolia rikosuutisoinnissa käsitellään.

Kriminologia on aina kiinnostanut minua ja lähdin pohtimaan, voisiko sieltä löytyä ajankohtaista aihetta tarkasteltavaksi. Kriminologian piiristä siirryin mediakriminologian pariin, minkä jälkeen pikkuhiljaa havaitsin pohtivani enemmän ja enemmän rikosten näkymistä mediassa, rikosuutisointia sekä rikollisuuden ja uutisoinnin välistä suhdetta. Joka päivä omien sovellusteni uutisyötteen täytyvät erilaisista rikosuutisista ja nykyaika mahdollistaa parhaimmillaan - tai pahimmillaan - rikosjuttujen seurannan lähes reaaliajassa omalta laitteelta.

Aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen ajassa kuin ajassa, minkä vuoksi siihen oli helppo uppoutua. Jatkuvat toimintaympäristön muutokset niin rikollisuudessa kuin mediassakin pakottavat kummankin kentän mukautumaan aikojen mukana.

Aihepiiri on kiinnostanut myös tutkijoita hyvin monialaisestikin. Tutkimuksia on tehty niin kriminologian kuin journalismin ja mediatutkimuksenkin näkökulmista. Tässä työssä pyrin tarkastelemaan rikosuutisointia ilmiönä sekä sen vaikutuksia rikollisuuteen niin kriminologisesta kuin myös journalistisesta näkökulmasta.

Tämä opinnäytetyö on ennen muuta katsaus rikosuutisoinnin ilmiöön, sen taustoihin ja muotoutumiseen sekä sen vaikutuksiin. Työhön kasattu materiaali on kerätty valikoiden niin, että se parhaiten palvelee omaa näkemystäni ja visiotani työn muodosta.

2 TIETOPERUSTA JA KATTOKÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

2.1 Tietoperustan esittely

Opinnäytetyöni aineistona on käytetty erilaisia tutkimuksia, opinnäytetöitä ja tutkielmia, artikkeleita, uutismateriaalia sekä tietokirjallisuutta. Aineiston keräämisessä olen käyttänyt Poliisiammattikorkeakoulun kirjastopalveluja, Edilex-portaalia, Theseus -tietokantaa sekä Google Scholar -hakupalvelua.

Aineistoa hakiessani olen käyttänyt muun muassa seuraavia hakusanoja: rikosjournalismi, rikosuutisointi ja sen vaikutukset, crime and news, relation between crime and news media, poliisin tiedottaminen ja rikosuutisointi.

Lisäksi työssä on käytetty myös säädöstietopankki Finlexiä, kriminologisia ja journalistia artikkeleita sekä rikosuutisointia käsitteleviä tutkimuksia, jotka on tehty journalistisista sekä viestinnällisistä lähtökohdista.

Keskeisimpiä työssä käsiteltäviä tutkimuksia on Mirka Smolej'n väitöskirjatutkimus News Media, Crime and Fear of Violence, joka on merkittävimpiä suomalaisia töitä uutismedioiden ja rikoksen pelon välisen suhteen tutkimuksessa. Väitöskirjatutkimus koostuu useasta osatutkimuksesta ja mukana niissä on myös muita kriminologian asiantuntijoita.

Olen hyödyntänyt työssäni myös muita kriminologisen alan tutkimuksia ja erityisesti Janne Kivi-vuoren kirjallisuutta.

Journalismin ja erityisesti rikosjournalismin tutkimuksen osalta merkittävimpiä lähteitä tässä työssä on ollut Miika Viljakaisen tiedotusopin pro gradu -tutkielma Rikoksen hahmo.

Olen käyttänyt työssäni lisäksi poliisin tiedottamista käsitteleviä opinnäytetöitä ja tutkielmia, joista merkittävimpinä mainittakoon Jari Korkalaisen Poliisiammattikorkeakoulun YAMK-päättötyö Rikostiedottaminen tutkinnanjohtajan työkaluna.

Voitto Ruohosen tietokirja Rikos ei vanhene on kattava paketti tosirikosilmiöstä, sen historiasta ja kulttuurisesta merkityksestä. Olen hyödyntänyt tietokirjasta lähinnä osia, jotka liittyvät rikosuutisointiin.

Vaikka tämän työn näkökulma on enemmänkin kriminologinen, ovat eri tutkimusalojen aihetta koskevat tutkimuksia tärkeitä, kun halutaan kuvata ilmiötä.

Aihetta on lähestytty myös luonnollisesti kriminologian klassikko- ja tietokirjallisuuden kautta.

2.2 Rikos ja rikollisuus

Kun puhutaan rikollisuudesta, muodostuu yleensä mielikuva siitä, että se on pelkästään huono asia. Kuitenkin rikollisuudella on katsottu olevan myös positiivisia vaikutuksia. Yhteiskunta ja yhteisöt säätävät normeja, joita kuuluu noudattaa. Näitä normeja rikotaan kuitenkin koko ajan enemmän tai vähemmän ja kaikkialla. Jos kukaan ei koskaan rikkoisi näitä normeja, ne olisivat tavallaan järjettömiä. Voidaankin ajatella, että ehkäpä erilaiset normien rikkomukset ovat jopa tarpeellisia yhteiskunnan kannalta. (Laine 2007, 38.)

Rikollisia ja rikostyyppinä on lukemattomia erilaisia. On lähes mahdotonta sanoa yhtä yhdistävää tekijää kaikkien rikollisten ja rikostyyppien välillä – paitsi rikoslaki. Rikoslaki määrittää, minäkalaisista teoista seuraa rangaistus. Puhutaan siis teoista, jotka on kriminalisoitu. Rikokselle ja rikollisuudelle onkin esitetty seuraavaa määritelmää: ”rikos on tarkoituksellinen teko, joka rikostai muussa lainsäädännössä määritellään rangaistavaksi ja johon valtiolla on rankaisuoikeus.” (Laine 2007, 31.)

Rikoslaki myös muuttuu jatkuvasti: joitakin tekoja dekriminalisoidaan ja joitakin tekoja kriminalisoidaan (Laine 2007, 31). Rikoslaisissa ei ole kuitenkaan säädetty erikseen mitään tekoja rikoksiksi, vaan kyse on tekojen rangaistavuudesta. Mikäli tekoon ei liity uhkaa rangaistuksesta, kyseessä ei tällöin ole rikos.

Rikos on kyseessä silloin, kun teko täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön, osoittaa tekijässä syyllisyyttä ja on tekijälle syyksiluettavissa. Tämän lisäksi rikokseen liittyy myös syyntakeisuus. Syyntakeisuus tarkoittaa sitä, että rikokseen syyllistynyt henkilö voidaan tuomita rangaistukseen esteettä. Tämä edellyttää sitä, että syytetty henkilö on vähintään 15 vuoden ikäinen ja on täyssissä tai osittaisissa sielun voimissaan.

Rikoksen legaalinen määrittely on siinä mielessä ongelmallinen, että se on erilainen eri maissa kuitenkin maan lainsäädännön mukaan. Se myös voi samassa paikassa vaihdella ajan mukana. Edellä kuvatuksi vahvasti lakiin pohjaavan määrittelyn lisäksi rikoksen käsitettä on pyritty määrittelemään myös sosiologian kautta. Sosiologiset määrittelyt ovat laajoja ja varsin avoimia, mutta lähtökohtaisesti niiden keskiössä on yksilön ja yhteisön suhtautuminen rikoksena pidettyyn tekkoon sekä teon yleinen paheksuttavuus eikä niinkään se, onko teko rikoslakiin kirjattu rangaistavaksi säädetty teko. (Laitinen & Aromaa 2005, 14–16.)

Suomalainen kriminologi Patrik Törnudd (1969, teoksessa *Kriminologia ja rankaisun sosiologia* 2007) on esittänyt kolme rikollisuuden pääfunktia. Ensimmäinen niistä on yleinen integraatio. Tällä tarkoitetaan sitä, että rikos ja sen uhka yhdistää ihmisiä, toimii aggressioiden vaaratto-

mana kanavana sekä ylläpitää yleisiä sosiaalisia arvoja. Toinen pääfunktio on normi- ja arvo-kohtainen integraatio, jota pidetään tärkeimpänä rikollisuuden funktiona. Sen mukaan normit ja normien rajat määrittyvät niiden rikkomisen myötä. Näkemällä teon ja sen seuraukset tiedämme normin rajat. Näin ollen normi, jota kukaan ei rikkoisi, lakkaisi lopulta olemasta normi. Rikollisten avulla yhteiskunnan normijärjestelmä pysyy elinvoimaisena ja eheänä. Kolmantena pääfunktiona on innovaatio. Innovaation mukaan poikkeavat teot (jopa rikokset) voivat toimia uudistamisen mallina. (Laine 2007, 22 & 40–41.)

2.3 Mediakriminologia

Kriminologialla tarkoitetaan rikosten, rikollisuuden ja rikoskäyttäytymisen tutkimusta. Rikoskäyttäytyminen (criminal behavior) on sosiaalisten normien rikkomista. Koska kriminologia tarjoaa tietoa rikollisuudesta, on sillä tieteenalana merkittävä yhteiskunnallinen, yleistä turvallisuutta edistävä vaikutus. Kriminologiassa tutkitaan sekä rikollisuuden syitä että seurauksia. Lisäksi se tutkii yhteiskunnan reaktioita rikollisuuden ilmiöön. (Kivivuori ym. 2018, 17.)

Rikosuutisointi on kasvanut voimakkaasti viime vuosikymmenten aikana, mikä on osaltaan aiheuttanut sen, että kriminologit ovat entistä enemmän kiinnostuneita myös median vaikutuksista rikollisuuteen.

Mediakriminologian keskeisin ajatus on, että eri medioiden sisältö linkitetään jollain tavalla rikollisuusilmiöön. Varhaisimmat mediakriminologiset tutkimukset keskittyivät rikosuutisoinnin sisältöön sekä median antaman rikollisuuskuvan ja todellisen rikollisuuden vertailuun. Mediakriminologinen tutkimus on kehittynyt ja nykyisin tutkitaan yhä enemmän median vaikutuksia ihmisten rikoskäsitteisiin ja rikoksen pelkoon. (Kivivuori 2013, 243.)

Tässä työssä medialla tarkoitetaan lähinnä uutismedioita, ellei erikseen muuta mainita.

2.4 Rikostodellisuus ja rikosjulkisuus

On tärkeää ymmärtää, että poliisin tietoon tullut rikollisuus ei ole yhtä kuin rikollisuuden määrä. Ihmisten ilmoitusalttiuteen saattaa liittyä monia vaikuttimia aina lainsäädännön muutoksista yhteiskunnalliseen tilanteeseen sekä tietysti henkilöön itseensä.

Kokonaisrikollisuus muodostuu siis ilmi- ja piilorikollisuudesta. Edelleen poliisin tai muiden viranomaisten tietoon tulee vain hyvin pieni osa rikollisuudesta. Ilmirikollisuus on siis se osa rikollisuudesta, joka tulee poliisin tietoon ja rekisteröidään poliisin järjestelmiin. Mitä vakavampi rikos on kyseessä, kuten henkirikos, sitä todennäköisimmin ne tulevat viranomaisten tietoon. (Laine 2007, 204.)

Viljakainen (2014) on määritellyt rikostodellisuuden ja rikosjulkisuuden käsitteet pro gradu -tutkielmassaan. Määritelmän mukaan rikostodellisuudella tarkoitetaan rikoksia, joita yhteiskunnassa tapahtuu. Rikostodellisuus koostuu kaikista niistä teoista, jotka kunakin aikana on säädetty rangaistavaksi – se ei siis ole muuttumaton. Avainasemassa rikostodellisuudesta puhuttaessa on jälleen lainsäädäntö. Rikostodellisuus siis muuttuu aina kun jokin teko kriminalisoidaan tai dekriminalisoidaan.

Hyvänä esimerkkinä rikostodellisuuden muutoksesta voidaan tarkastella esimerkiksi homoseksuaalisuuteen liittyvien lakien uudistamista. Homoseksuaalisuus oli Suomessa vielä 1960-luvulle asti rikoslaisissa määritetty rangaistavaksi. Nykyään homoseksuaalisuuteen suhtaudutaan aivan toisella tavalla. Rikostodellisuus muovautuu siis yhteiskunnallisten muutosten mukana.

Rikostodellisuutta tarkastellessa tärkeää on myös huomioida ajallisen vaihtelevuuden lisäksi paikallinen ulottuvuus rikostodellisuudessa – mikä Suomessa on laillista, voi jossain muualla olla rikos ja toisin päin (Viljakainen 2014, 5). Esimerkkinä alueellisista eroista voitaisiin mainita eutanasia, joka Suomessa ei ole laillista, mutta useassa muussa valtiossa sen suorittaminen on sallittua.

Rikosjulkisuudella puolestaan tarkoitetaan sitä rikostodellisuuden osaa, joka on valittu ”julkiselle areenalle”. Tästä puhuttaessa tarkoitetaan niitä rikoksia, joista uutisoidaan ja jotka herättävät median kiinnostuksen. Median tarjoaman ikkunan kautta päästään tarkastelemaan osaa rikostodellisuudesta, mutta sitä kautta ei saavuteta todellista kuvaa rikollisuuden määrästä ja tilasta. (Viljakainen 2014, 24.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

3.1 Tutkimusmenetelmä

Työssä käytettäväksi menetelmäksi olen valinnut dokumenttianalyysin ja narratiivisen kirjallisuuskatsauksen yhdistelmä. Näiden menetelmien monipuolisuus ja tietynlainen vapaus aineistojen valinnassa saivat valitsemaan juuri nämä menetelmät. Dokumenttianalyysilla ja narratiivisella kirjallisuuskatsauksella on paljon yhtymäkohtia ja molemmat ovatkin varsin käytettyjä menetelmiä, kun halutaan kuvata ilmiöitä ja valittua aihetta mahdollisimman laaja-alaisesti.

Työn tavoitteena on ennen kaikkea kuvata ilmiöitä ja niiden välisiä suhteita. Nimensä mukaisesti tiivistetysti ja yksinkertaisimmillaan dokumenttianalyysi on kirjallisen aineiston analyysiä. Dokumenttianalyysissa ei siis kerätä uutta aineistoa toimittamalla haastatteluja tai laatimalla kyselylomakkeita, vaan siinä käytetään jo olemassa olevaa valmista aineistoa (Anttila 2014, luku Dokumenttiaineisto).

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen alalaji. Yleisimmin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoite on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodisesti kevyin kirjallisuuskatsausten muoto. Se ei yleisesti tarjoa kaikista analyttisintä tietoa aiheesta, mutta sillä on paikkansa, kun halutaan tarjota helppolukuinen yleiskatsaus valitusta aiheesta. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa käytettävä aineisto kerätään valikoiden - ei systemaattisesti - ja laatija siis itse valitsee painotukset, jotka tukevat haluttua näkökulmaa. Siksi myös lopputulos usein vastaakin valittuja painotuksia. Lopputulos pyrkii helppolukuisuuteen ja kerronnallisuuteen. (Salminen 2011, 7–8.)

Sivosen (2017, 17–18) mukaan dokumenttianalyysi valikoituu käytettäväksi tutkimusmenetelmäksi, kun tavoitteena on hankkia muun muassa kokemuseräistä tietoa aiheesta, tarkastella tutkittavaa ilmiötä kokonaisuutena sekä seurata ilmiössä tapahtuneita muutoksia tai sen kehitystä.

Anttilan (2014) mukaan dokumenttianalyysi menetelmänä mahdollistaa erilaisten aineistojen hyödyntämisen. Dokumenttianalyysissa tutkimustiedon lisäksi aineistona voi olla esimerkiksi sanomalehtiartikkelit, erilaiset tilastot ja kirjallisuus. Dokumenttianalyysissa on myös heikkouksensa. Koska käytettävä aineisto on alun perin koottu kenties johonkin täysin eri tarkoitukseen, ei sitä voi muuttaa juuri siihen omaan työhön sopivaksi. Kuitenkin näitä erilaisia dokumenttiaineistoja käytetään rinnakkain toistensa ohella. (Anttila 2014, luku Dokumenttiaineisto.)

Dokumenttianalyysissa korostuu, että sen käyttäjä osaa hakea aiheensa kannalta sen kaikista olennaisimman tiedon. Nykyaikana harvoin ongelmaksi muodostuu aiheeseen liittyvän tiedon

löytäminen, vaan painopiste on siirtynyt tiedon valikoimiseen. Aineistoa haettaessa olisi hyvä päästä mahdollisimman lähelle tiedon alkuperäistä lähdettä. Tässä auttaa se, että etenee aineistoissa myöhemmästä taaksepäin. Myöhempien teoksien lähdeluettelot ovat todennäköisesti kattavimmat. Dokumenttianalyysin luotettavuutta arvioitaessa avainasemassa on lähdekritiikki. Dokumenttianalyysiä voi käyttää itsenäisenä menetelmänä tai myös jonkun toisen metodin rinnalla. (Anttila 2014, luku Dokumenttiaineisto.)

Koen, että nämä kaksi edellä kuvattua metodologia tarjoavat parhaimmat työkalut visioni mukaisen opinnäytetyön toteuttamiselle.

3.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus

Tutkimusongelman ja -kysymysten asettamisella on tärkeä rooli opinnäytetyön onnistumiselle. Niiden tulisi olla selkeitä ja yksiselitteisiä. Tutkimuskysymys on kaikessa yksinkertaisuudessaan kiteytys siitä, mitä valitusta aiheesta halutaan tietää.

Laadullisessa tutkimuksessa, kuten tässä, tavoitteena on usein jonkin ilmiön kuvaaminen, ja tämän vuoksi tutkimuskysymykset ovat yleensä muotoa mitä ja miten. (Kallinen ym. 2021.)

Opinnäytetyössäni pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Miten rikosuutinen muodostuu ja miksi rikos kiinnostaa?
- 2) Millainen on poliisin rooli rikostiedon tuottajana?
- 3) Miten rikosuutisoinnin vaikutuksia on tutkittu kriminologisen tutkimuksen kentällä?

Opinnäytetyöni tarkoitus on esitellä kohdeyleisölle eli muille aihepiiristä kiinnostuneille rikosuutisointia ilmiönä sekä sen aiheuttamia ja siihen liittyviä vaikutuksia.

Aiheen rajauksen osalta päätin keskittyä enimmäkseen suomalaisen tutkimusten käsittelyyn, vaikka toki teoriaa on haettu myös kansainvälisestä kirjallisuudesta. Keskityn työssäni ennen kaikkea kuvaamaan rikosuutisoinnin ja sen vaikutuksia ilmiönä.

Rikosuutisoinnin ja sen vaikutusten sekä ilmiön kuvaamisen lisäksi halusin vielä kuitenkin käsitellä yleisesti poliisin roolia rikostiedon tuottajana ja poliisin ulkoisen viestinnän tavoitteita.

4 RIKOSUUTISOINTI

Jarkko Sipilän (2002) mukaan uutisen määritelmä on lyhyt ja ytimekäs:

”Mielenkiintoinen uusi asia, jolla on jotain yleisempää merkitystä.”

Pertti Hemánus puolestaan (1966) on määritellyt rikosuutisen seuraavasti:

”Rikosuutinen on selostus tuoreesta tai aikaisemmin tuntemattomasta kriminalisoidusta teosta tai vanhan ja aikaisemmin tunnetun kriminalisoidun teon uudesta vaiheesta.”

Vaikka Hemánuksen määritelmä on jo lähes kuusikymmentä vuotta vanha, on se mielestäni edelleen ajantasainen ja ymmärrettävä. Rikosuutisen määrittelyn lisäksi se ottaa kantaa myös rikoksen käsitteeseen.

Perinteistä uutismediaa - television ja radion uutislähetykset - pidetään edelleen tärkeimpänä väkivaltatiedon lähteenä (Näsi ym. 2018, 1).

1990-luvulla viestintä alkoi sähköistyä ja verkkolehdet tulivat markkinoille. Internetistä ja sähköisistä tiedotusvälineistä on tullut miltei jokaiselle arkipäivää ja niiden rooli tiedontuottajana on kasvanut.

Televisio- ja radiouutisten jälkeen keskeisimpiä (väkivalta)rikostietolähteitä on sanomalehtien sekä iltapäivälehtien verkko- ja mobiiliversiot. Näistä seuraavana painettu sanomalehti. (Näsi ym. 2018, 1.)

Tieto on muuttanut muotoaan. Sen huomaa jo pelkästään omaa toimintaa tarkastelemalla. Itse luen äärimmäisen harvoin painettua, paperista sanomalehteä. Uutisia seuraan lähinnä älypuhelimella, jolloin tieto on heti tuoreeltaan saatavissa.

Lähes kaikilla suurilla uutistaloilla on omat uutissovelluksensa ja sivunsa sosiaalisen median alustoilla, joihin uutisia tipahtelee parhaimmillaan lähes reaaliajassa. Painetun sanomalehden suurin heikkous lieneekin se, että siinä oleva tieto on usein ”eelistä”. Toisaalta ehkä printtimedioissa pureudutaan uutisaiheisiin laajemmin ja syvemmin, kun taas digitaalisilla alustoilla painotus on oman kokemukseni mukaan enemmänkin julkaisun nopeudessa ja siinä, kuka ehtii ensin julkaista käsillä olevasta tapahtumasta.

Nykypäivänä halutaan, että kaikki on heti saatavilla ja tämä pätee myös uutisiin. Tieto halutaan reaaliajassa. Uutistalot ja niiden verkkojulkaisut kilpailevat siitä, kuka saa ensimmäisenä jutun nettisivuilleen tai sovellukseensa. Erityisesti pika-viestipalvelu X (ent. Twitter) on saavuttanut

suuren suosion varsinkin nuoremman kansanosan joukossa. Toimittajat julkaisevat usein lyhyitä viestiä päivän polttavista aiheista ja uutisotsikoista. Toki myös muita sosiaalisen media kanavia, kuten Facebookia ja Instagramiakin hyödynnetään uutisportaaleina.

4.1 Mistä uutisoidaan?

Minkälaisista rikoksista sitten uutisoidaan? Kuten kaikki tietävät, jokainen poliisin tietoon tullut rikos ei päädy lehtien sivuille eikä muutoinkaan saa medialta huomiota.

Rikostoimittaja Jarkko Sipilän mukaan uutiskynnys on sitä matalampi, mitä vakavampi teko on kyseessä (Kostiainen 2007, 4). Tästä voidaan jo suoraan päätellä, että mediasta saatava kuva rikollisuudesta ei ole totuudenmukainen. Myös Sherizen (1978) on todennut, että mitä tavallisempi rikos on kyseessä, sitä epätodennäköisempää on, että siitä uutisoidaan.

Lisäksi vaihtelevuutta on television uutislähetysten ja painetun median välillä. Leena Mäkipää (2004) kirjoittaa teoksessaan Henkirikos Ilta-Sanomissa, että Suomessa lähes kaikki henkirikokset päätyvät lehteen, kun taas television uutislähetyksissä niitä ei huomioida, ellei tapaus ole jollain muulla tavalla poikkeuksellisen huomiota herättävä.

Sipilä (2002) on kirjoittanut Oikeus -lehden artikkelissaan MTV3:n kynnyksestä uutisoida televisiossa henkirikoksista. Sipilän mukaan korkeintaan kymmenen noin sadasta viidestäkymmenestä henkirikoksesta päätyy uutisiin joko jutun tai sähkeen muodossa. Uutisiin päätymiseen vaikuttaa Sipilän mukaan kolme tekijää: teko, tekijä ja uhri. Teon osalta vaikuttavia tekijöitä on uhrien määrä, tekotapa, sivullisille aiheutunut vaara ja motiivi. Tekijästä kiinnostaa entisyys, ikä, tunnettuus, jengitausta ja se, onko tekijä saatu kiinni. Kolmantena mainitun uhrin osalta vaikuttaa, onko kyseessä niin sanottu heikko uhri (nainen tai lapsi) tai poliisi. Sipilä kirjoittaakin, että yksittäinen henkirikos harvoin täyttää kaikki ”kriteerit” eikä niistä näin ollen uutisoida.

Pohtiessani television uutislähetyksissä huomioituja henkirikoksia mieleeni nousee selkeimmin esimerkiksi Jukka S. Lahden murha vuodelta 2006 ja 8-vuotiaan Eerikan tapaus vuodelta 2012. Lisäksi tuoreempia, laajaa mediahuomiota saavuttaneita henkirikoksia on Koskelan teinimurha vuonna 2020, 4-vuotiaan kuolema Joensuussa vuonna 2023 sekä hyvin tuore Vantaan kouluampumistapaus. Näissä viimeisimmissä television uutiskynnyksen ylittymiseen vaikutti varmasti se, että rikoksen uhreina oli puolustuskyvyttömiä lapsia ja jo sen takia ne herättivät vahvoja tunteita ihmisissä. Vantaan kouluampumistapauksen poikkeuksellisuutta lisää myös tekijän hyvin nuori, vain 12 vuoden ikä.

Ulvilan surma puolestaan on saanut laajaa huomiota, koska aktiivitutkinta kesti verrattain kauan ja tekijästä on ollut ristiriitaisia käsityksiä – oliko tekijä ulkopuolinen vai uhrin vaimo Anneli Auer? Tapausta on käsitelty useissa oikeusasteissa ja helmikuussa 2015 Vaasan hovioikeus vapautti Auerin murhasyytteistä. Korkein oikeus hylkäsi valituslupahakemukset, joten hovioikeuden vapauttava päätös jäi lainvoimaiseksi.

Nykyään yksittäisestä, kynnyksen ylittävästä tapauksesta tehdään useampia juttuja ja tapausta seurataan pidempään: asian käsittely oikeudessa ja tietenkin oikeuden päätös kiinnostavat. Hyväänä esimerkkinä tällaisesta yhden jutun kokonaisvaltaisesta tarkastelusta uutismedioissa voisi olla ”Katiska-vyyhti”, joka on yksi Suomen rikoshistorian laajimpia huumerikosjuttuja. Juttu oli mittasuhteiltaan melko poikkeuksellinen ja päätekijät saivat jo silloin ja varsinkin sittemmin paljon huomiota mediassa.

Lisäksi on havaittavissa, että rikosuutisiin tuoda yhä enemmän esimerkiksi silminnäkijöiden haastatteluja tai tietoa pyritään saamaan naapurustoista ja yhteisöistä. Esimerkiksi henkirikosuutisointeihin liitetään ”tavallisten” ihmisten kertomana tarinaa rikoksen uhrista ja hänen persoonastaan sekä tapahtuneen vaikutuksista yhteisöön. (Kempainen 2021, 38.)

Ylen televisiouutisten päälähetyksessä 27.5.2024 käsiteltiin tuoretta Valkeakosken henkirikosta, jossa 15-vuotias tyttö oli joutunut henkirikoksen uhriksi. Tapaus sai hyvin laajaa mediahuomiota ja myös paljon aikaa television uutislähetyksissä. Tässä nimenomaisessa uutislähetyksessä raportoitiin erityisesti yhteisön kokemuksista ja sen jäseniä oli haastateltu tapahtuneen vaikutuksista. (Yle Uutiset 27.5.2024). Tällaisella kerronnallisella tyylillä on ilmeisen suuri tunteisiin vetoava vaikutus yleisöön.

Vakavat väkivalta- ja henkirikokset Suomessa ovat kuitenkin hyvin pieni osa poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta. Valtaosa poliisin tietoon tulevista rikoksista on vähäisiä omaisuus- ja liikenne rikoksia, mutta ne harvemmin ylittävät uutiskynnystä. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti julkaisee vuosittain katsauksen rikollisuustilanteesta. Tuorein katsaus on julkaistu vuonna 2023 ja sen mukaan vuonna 2022 Suomessa tehtiin 79 väkivaltarikosta, jotka johtivat uhrin kuolemaan. Tämä luku pitää sisällään murhat, tapot ja surmat. Varkausrikoksia poliisin tietoon tuli tuolloin puolestaan 128 250. Katsauksen mukaan henkirikosten määrä on laskussa jo 90-luvulta alkaen. (Beuker 2023, 9; 16.)

Kivivuori ym. (2002) tutkivat iltapäivälehtien etusivujen väkivalta-aiheita. Tutkimuksessa analysoitiin valtakunnallisten iltapäivälehtien eri vuosikertojen (välillä 1980–2000) etusivujen sisältöjä. Ei ollut sattumaa, että juuri nämä vuodet valikoituivat tutkimuksen kohteeksi. Vuosina 1980–1997 teetettiin laajoja uhrikyselyjä. Uhrikyselyt kertovat, minkälainen osa väestöstä on joutunut väkivallan uhriksi näinä kyseisinä vuosina. Vuodesta 1988 alkaen on tietoa ja tilastoja myös

siitä, miten väkivallan pelko on kehittynyt väestön keskuudessa. Vuosina 1988–1997 rikoksen uhriksi joutumisen pelko lisääntyi voimakkaasti ja se osui ajallisesti yhteen lisääntyvän rikosuutisoinnin kanssa. Suoria kausaalipäätelmiä ei kuitenkaan näiden välille voi tehdä. Tuohon aikaan Suomi eli muutenkin muutosten aikaa: taloudellinen lama ja yleinen epävarmuus, lähialueilla tapahtuneet poliittiset muutokset sekä yhteiskunnassa tapahtunut kulttuurien integraatio saattoivat myös osaltaan vaikuttaa väkivallan pelon lisääntymiseen, vaikka muutosta todellisessa väkivaltarikollisuudessa eivät aiheuttaneetkaan. (Kivivuori ym. 2002.)

Jarkko Sipilä kertoo rikosuutisoinnista Haaste -lehden haastattelussa vuonna 2007. Epäkohdistuutisointi vetoaa lukijoihin. Henkirikosten lisäksi myös huumausaine- ja talousrikokset kiinnostavat entistä enemmän. Myös tekijän asema vaikuttaa olennaisesti uutiskynnyksen ylittämiseen. Mikäli tekijä on yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa ja käyttää poliittista tai taloudellista valtaa, herättää se enemmän kiinnostusta lukijoissa. Ylinopeuksia kirjataan päivittäin lukematon määrä, mutta yksittäisen julkisuuden henkilön yksittäinen ylinopeus saattaa ylittää uutiskynnyksen – ainakin tietyissä medioissa. Myös muista julkisuuden henkilöiden tekemistä rikoksista ollaan tavallista kiinnostuneempia. Sipilä kokee, että medialla on oikeus kertoa yhteiskunnan epäkohdista ja kansalaisilla on oikeus saada niistä tieto. Sipilä painottaa uutisoinnin varoittavaa vaikutusta ja kansalaisten tarkkaavaisuuden lisääntymistä. (Kostiainen 2007, 4-5.) Rikosuutisoinnin perusteella suurelle yleisölle saattaakin muodostua varsin vääristynyt kuva rikollisuuden määrästä ja laadusta.

Sähköistymisen myötä myös rikosuutisen rakenne on muuttunut. Verkkoon lisätään nopeasti paljon pieniä sähkönomaisia juttuja laajempien sijaan. Poliisin tiedottamisen lisääntyminen on ollut merkittävässä asemassa siinä, että myös ”tavanomaisemmista” rikoksista uutisoidaan. Poliisi laatii laitoskohtaisia päivittäistiedotteita, jotka julkaistaan poliisin verkkosivuilla ja ne toimivat tärkeänä lähteenä rikosuutisoinnille. (Viljakainen 2014, 14–15.) Paikallistasolla monet lehdet ja verkon uutispalvelut julkaisevat näitä tiedotteita jopa sellaisenaan.

Rikosjournalismi ei ole kuitenkaan pelkästään rikoksista uutisointia, vaan enenevässä määrin rikollisuutta tarkastellaan yhä laajemmin. Rikollisuus ja siihen liittyvät ilmiöt sekä sen vaikutukset yhteiskuntaan kuuluvat rikosjournalismin kiinnostuksen kohteisiin. Paljon kirjoitetaan kriminaalipolitiikasta, oikeuslaitoksen toiminnasta sekä rikosseuraamuksista. (Sipilä 2002.)

4.2 Suomalaisen rikosuutisoinnin kehitys

Rikosuutisten synnyn voidaan katsoa ajoittuvan 1700- ja 1800-luvuille, jolloin lehdistön kaupallistuminen alkoi. Kun lehdillä alettiin tavoitella taloudellista voittoa, alkoivat rikosuutisetkin aiempaa suuremmassa mittakaavassa löytää tiensä lehtien sivuille. Rikosuutiset kiinnostivat ja vetosivat ihmisten tunteisiin, mikä puolestaan alkoi näkyä myynnissä. Jo varhain rikosjournalismi pyrki tavoittamaan ihmisiä näiden yhteiskunnallisesta statuksesta riippumatta. (Leino 2005, 10.)

Rikosuutiset herättävät paljon keskustelua ja niitä paheksutaankin – niin tänä päivänä kuin rikosuutisten varhaistaipaleellakin. Rikosuutisoinnin negatiiviset puolet nousivat keskustelun aiheeksi jo vuonna 1876 pidetyssä sanomalehtimieskokouksessa, jossa J. V. Snellman kritisoi rikosuutisointia ja otti kantaa sen aiheuttamiin vahingollisiin seurauksiin. (Hemánus 1966, 25)

Valtaosa suomalaisista varmasti muistaa lukeneensa 1950- ja 1960-luvuilta ainakin kahdesta henkirikoksesta, jotka herättivät aikanaankin mediamylläkän, mutta kirjoitettavaa on riittänyt vielä vuosikymmenten jälkeenkin. Kyseessä on tietenkin Kyllikki Saaren murha vuodelta 1953 ja Bodominjärven murhat vuodelta 1960. Ne ovat tunnetuimpia suomalaisia rikostarinoita ja rikosjournalismi on tehnyt niistä tarinoista ”kuolemattomia”.

Aikanaankin Saaren murhasta kirjoitettiin paljon ja varsin tunteisiin vetoavalla tavalla. Saaren hautajaissaatossa oli mukana tuhansia ihmisiä ja suohaudalle järjestettiin hautajaispäivänä jopa maksullisia kuljetuksia. Mikään rikosjuttu ennen Kyllikki Saaren surmaa ei ollut saanut yhtä suurta huomiota uutisoinnissa. (Ruohonen 2022, 61, 178.)

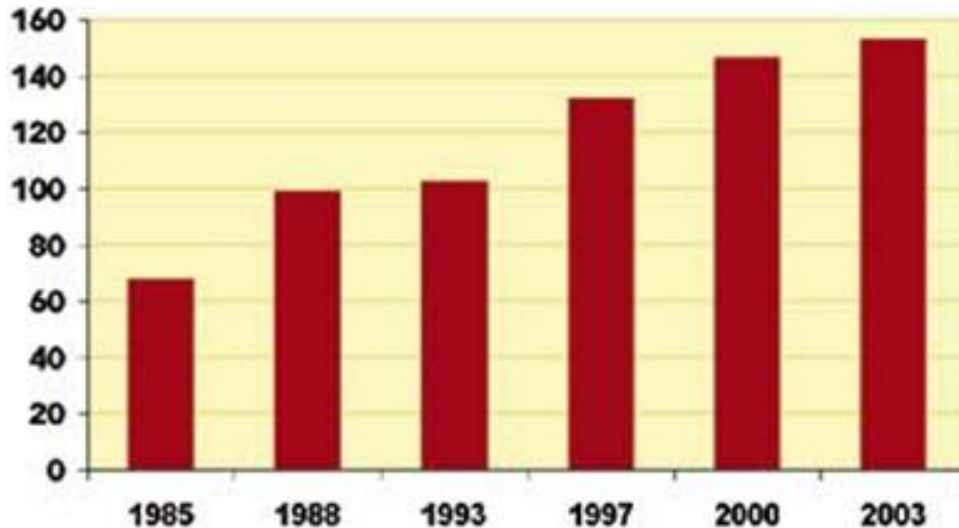
Alan tutkijat ovat arvioineet, että rikosuutisten määrä vähentyi 1960-luvulta 1980-luvun alkuun asti. Sen jälkeen asiaa on tutkittu enemmän ja tutkimusten mukaan tästä rikosuutisten määrä lähti kasvuun. (Leino 2005, 12.)

Viljakaisen (2014) mukaan suuri osa rikosjournalismin muutoksista on selitettävissä journalismin alaan liittyvillä tekijöillä eikä niinkään rikollisuuden kehittymisellä.

Smolej (2011) esittelee neljä ilmiötä, jotka selittävät muun muassa rikosuutisoinnin lisääntymistä: rikosjournalismin ammattimaistuminen, mediemarkkinoiden vapautuminen ja uudelleen organisointi, Internetin korostuminen tiedotusvälineenä sekä muutokset viranomaisten tiedottamisessa.

Kemppi ja Kivivuori (2004) käsittelevät tutkimuksessaan rikosuutisoinnin määrää Yleisradion television pääuutislähetyksessä vuosina 1985–2003. Tutkijat toteavat rikosuutisoinnin lisäänty-

neen suhteellisen voimakkaasti Suomessa kontrollivuosina (kuva 1). Kaikkien rikoslajien uutisointi kasvoi, mutta erityisesti voimakasta kasvu oli huume- ja väkivaltarikollisuudesta uutisoinnissa.

Kuva 1: Päiviä, joina rikos- tai rikoskontrolliaihe mainittu 1985–2003 (Kemppe & Kivivuori 2004).

Kemppe ja Kivivuori (2004) esittivät rikosuutisoinnin lisääntymisen taustalta samankaltaisia ilmiöitä kuin Smolej on listannut. Yhdeksi tekijäksi mainitaan kaupallisen television kilpailu. Lisäksi kehitykseen tutkijoiden mukaan vaikutti uutistoimituksen toimintakulttuurin ammattimaistuminen (televisiossa). Uutistoimitusten sisälle alettiin perustaa rikostoimituksia 1990-luvun puolivälissä ja rikostoimittajat alkoivat saada kontakteja rikostiedon lähteisiin. Myös poliisin rooli rikosuutisoinnin kasvussa on merkittävä: poliisi itse alkoi tehostaa rikosuutisten tarjontaa medialle. Rikosuutiset löysivät tiensä tavallisiin uutislähetyskeskuksiin osin rikosaiheisten erikoisohjelmien kautta, jotka käynnistyivät 1989. Samanaikaisesti myös rikoskenttä koki muutoksia. Ilmiöön tuli uusia piirteitä, muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan muodossa. Nämä uudet piirteet lisäsivät rikollisuuden yhteiskunnallista huomioarvoa. Sen varjolla tutkijat toteavatkin, että rikosuutisoinnin kasvu ei näin ollen olekaan pelkkä mediakonstruktio. Sen voidaan nähdä heijastavan sekä mediakentän sisäisiä tekijöitä, että yhteiskunnan ja rikollisuuden muuttumista.

4.3 Rikosjournalismin yhteiskunnallinen tehtävä

Rikosuutisoinnin kasvua saattaa osaltaan selittää myös rikosjournalismin erikoistuminen ja laajentuminen. Lähes kaikilla uutistaloilla on omat oikeus- ja/tai rikostoimituksensa. Rikosjournalismin ammattimaistumisesta Suomessa kertoo myös vuonna 1988 Oikeustoimittajat ry, jolla nykyisin noin 80 jäsentä ympäri Suomen. (Oikeustoimittajat ry 2024, luettu 27.5.2024).

Rikosuutisointi nähdään yhteiskunnallista järjestystä ylläpitävänä tahona, joka osoittaa lukijalle oikean ja väärän rajat sekä näin ollen vahvistaa sen arvopohjaa (Mäkipää 2004, 3; Möra 2005, 74–78).

Hemánuksen (1966, viitattu teoksessa Katajamäki 2009, 10) mukaan rikosuutisoinnilla on pelotevaikutus ja sitä kautta rikoksista pidättävä vaikutus. Eli uutisoinnin yhtenä tavoitteena oli osoittaa kansalaisille, että pahaa saa palkkansa ja toisaalta, että kansalaiset itse jättäisivät rikokset tekemättä (Katajamäki 2009, 10). Näin rikosuutisointi toimisi siis myös sosiaalisen kontrollin harjoittajana. Rangaistuksista uutisoimalla voidaan tavoittaa rangaistuksen yleispreventatiivinen vaikutus, jonka tavoitteena on toimia pelotteena tai moraalisesti ohjaavana ja näin estää rikosten tekeminen.

Lisäksi tarve uutisoinnille kumpuaa kansalaisten oikeudesta saada tietoa. Toisaalta informaation tuottamisen ja viihteellisyyden välinen tasapainoilu on koko journalismin alaa leimaava dilemma, joka pakottaa toimitukset punnitsemaan, mikä on uutisoinnin arvoista ja mikä ei. (Leino 2005, 17.)

Edellä mainittujen lisäksi journalismi yleisesti nähdään vallan vahtikoirana ja se onkin yksi sen tärkeimmistä tehtävistä. Tämä tarkoittaa sitä, että media, erityisesti uutimedia, valvoo julkisen vallan käyttöä ja raportoi siitä kansalaisille uutisten muodossa (Virnala 2020, 31).

4.4 Journalismin sääntely

Suomen perustuslaki takaa maassamme sananvapauden. Sananvapaus pitää sisällään mielipiteiden ilmaisun, niiden vastaanottamisen ja jakamisen ilman ennakkollista puuttumista. (Suomen Journalistiliitto 2024, luettu 24.6.2024.) Sananvapaus ulottuu luonnollisesti myös joukkoviestintään ja usein puhutaankin lehdistönvapaudesta, jonka periaatteen mukaisesti tiedotusvälineillä ei ole enakkosensuuria (Virnala 2020, 31).

Kuitenkaan mitä tahansa ei voi sanoa ja journalistisen vapauden vastapainona onkin myös suuri vastuu. Journalistin työhön vaikuttavia keskeisimpiä lakeja on julkisuuslaki, rikoslaki ja sananvapauslaki (Eklund 2017, 9).

Lainsäädännön lisäksi uutismedioiden toimintaan ohjaa ja sääntelee muun muassa Julkisen sanan neuvosto, joka on julkaissut journalistin eettiset ohjeet. Ohjeet on tarkoitettu nimenomaisesti alan itsesääntelyyn eikä niitä ole tarkoitettu rikos- tai vahingonkorvausvastuun perustaksi. Ohjeita tulkitsee niiden laatija eli Julkisen sanan neuvosto, joka ei käytä julkista valtaa. (STT: Tyylikirja 2024.)

Journalistin ohjeet on jaettu viiteen kokonaisuuteen, jotka toimittajan ammatillista asemaa, tietojen hankintaa ja julkaisua, haastateltavan ja haastattelijan oikeuksia, virheiden korjausta ja omaa kannanottoa sekä julkisuuden ja yksityisyyden välistä rajaa. Osa näistä ohjeista liittyy hyvin konkreettisestikin juuri rikosuutisointiin. Näitä rikosuutisointiin läheisesti liittyviä kohtia ohjeissa on muun muassa hienotunteisuusvaatimus sairaus- ja kuolemantapauksista sekä rikosuhreista tietoa hankittaessa ja niistä uutisoitaessa. Lisäksi ohjeissa on kannanotto rikoksesta tuomitun nimi- kuva- tai muiden tunnistetietojen julkaisuun. (Viljakainen 2012, 40–41)

Lisäksi rikosuutista laadittaessa on varottava mediakäräjöintiä. Tällä tarkoitetaan sitä, että toimittajan ei tule ottaa kantaa epäillyn syyllisyyteen ennen kuin rikosprosessi on tullut päätökseensä; siis syytön kunnes toisin todistetaan. Myös tähän asiaan liittyvä kohta on huomioitu ohjeissa (Viljakainen 2012, 39, 42.)

Ohjeissa on lisäksi kirjauksia, jotka ottavat kantaa rikoksen uhrin asemaan. Erityisesti arkaluontoisen - esimerkiksi seksuaalirikoksen - rikoksen uhriksi joutuneen henkilöllisyys on suojattava, vaikka sitten jättämällä julkaisematta tietoja rikoksen tekijästä (Viljakainen 2012, 42).

Ohjeen viimeinen kohta on:

"Jos tutkintapyynnöstä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen." (JSN: Journalistin ohjeet 2011, luettu 2.8.2024.)

5 POLIISI RIKOSTIEDON TUOTTAJANA

Poliisi on hyvin keskeinen rikostiedon tuottaja ja sillä on merkittävä rooli siten myös rikosuutisoinnin näkökulmasta. Poliisin tiedotteiden ja viestinnän kautta uutismediat saavat sisältöä ja faktaa uutisiinsa. Näin ollen rikosuutisoinnin ilmiön kuvaamisen vuoksi pidän tarpeellisena käsitellä myös lyhyesti poliisin ulkoista tiedottamista ja viestintää.

Poliisihallitus on antamassaan määräyksessä Poliisin viestintä (POL-2019-71117) linjannut poliisin viestinnän peruseriaatteen. Viestintä nähdään tänä päivänä erityisen merkityksellisenä osana poliisitoimintaa ja nykyisin jokaisella poliisilaitoksella on oma viestintäorganisaatio. Määräykseen on kirjattu, että jokaisen poliisiyksikön tulee järjestää viestintänsä lainsäädäntöä vastaavalla tavalla.

Tässä osiossa keskitytään nimenomaisesti poliisin ulkoiseen viestintään ja tiedottamiseen - erityisesti rikostiedottamiseen - sisäisen viestinnän jäädessä tarkastelun ulkopuolelle.

Ulkoisella viestinnällä tarkoitetaan sekä yhdensuuntaista tiedottamista että vuorovaikutteista viestintää muun muassa median tai poliisin omien julkisten kanavien kautta. Ulkoisen viestinnän tieto on aina julkista. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 12.)

5.1 Säädökset, määräykset ja ohjeet

Kaiken poliisin toiminnan tulee perustua lakiin eikä poliisin viestintä ja tiedottaminen ole tästä poikkeus. Merkittävin poliisin tiedottamista säätelevä normisto tulee julkisuuslaista, joka koskee kaikkia Suomen viranomaisia. Julkisuusperiaatteen mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Lähtökohtaisesti asiakirjat ovat julkisia, ellei niille löydy laista perustetta salaamiselle. Eli julkisuusperiaate lähtee siitä, että julkisuus on pääsääntö. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999, 1§ 1 mom.)

Tämän lisäksi poliisin viestintää ohjaa muun muassa perustuslaki ja ihmisoikeudet, hallintolaki, kielilaki, poliisilaki, esitutkintalaki sekä henkilötietolaki.

Säädöstason normien lisäksi poliisin viestintää ohjaa jo edellä mainittu Poliisihallituksen viestintämääräys (POL-2019-71117), poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja sekä myös paikalliset ohjeet.

Poliisin viestinnän käsikirja on laadittu muun muassa siksi, että viestintään liittyvät käytännöt olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset eri poliisiyksiköiden välillä. Käsikirjassa korostetaan

viestintätarpeiden ymmärtämistä sekä viestinnän vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden mittaamista omassa työssä. Jokaisen virkamiehen tulee ilmoittaa viestintätarpeesta esimiehelle tai viestintäorganisaatiolle. Käsikirjassa annetaan paljon painoarvoa myös puutteellisen, väärän ja harhaanjohtavan tiedon vaikutuksista. (Virnala 2020, 20; Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 11–12.)

5.2 Ulkoisen viestinnän tavoitteet ja vastuut

Viestinnän tavoitteena on toisaalta edistää kansalaisten viestinnällisten oikeuksien toteutumista ja toisaalta ennalta estää järjestyshäiriöitä tai onnettomuuksia. Lisäksi viestinnällä on myös opastava ja neuvova aspekti.

Rikosuutisoinnin ja kansalaisten kannalta kiinnostavinta lienee kenttätoiminnasta tiedottaminen sekä esitutkinnasta tiedottaminen. Operatiivinen viestintä liittyy poliisin kenttätoimintaan. Valvonta- ja hälytystoiminnan viestinnästä työvuoronsa vastaa yleisjohtaja yhdessä kenttäjohtajan kanssa. Yleisjohtaja on päällystasoinen virkamies, yleensä komisario tai ylikomisario. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 21.)

Lisäksi yleisjohtaja päättää myös hätä- ja viranomaistiedotteiden antamisesta. Hätätiedote voidaan antaa, kun on välitön vaara esimerkiksi ihmishengelle. Muut viranomaistiedotteet tulevat kyseeseen, kun ei ole välitöntä vaaraa käsillä. Mikäli toimitaan tilanneorganisaatiossa rikos- tai onnettomuustilanteissa, on tiedottaminen myös tällöin yleisjohtajan vastuulla, kunnes tutkinnanjohtaja on asetettu ja tilanneorganisaatio on purettu. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 21–23.)

5.3 Rikostiedottaminen

Rikostiedottamisen käsite on määritelty tarkoittamaan yksittäistä rikosasiasta tiedottamista, joka tapahtuu esitutkinnan aikana ja sitä säätelee esitutkintalaki. Tällä määrittelyllä pyritään tekemään eroa yleiseen poliisin viestintään. Tiedottamisella taas poliisissa tarkoitetaan kaikkea ulkoista viestintää, esimerkiksi aiemmin mainittua kenttätoiminnasta viestimistä. (Korkalainen 2022, 17.)

Rikostiedottamisessa tietojen antaminen julkisuuteen on poliisin harkinnan varassa eikä poliisi näin ollen ole velvollinen antamaan tietoja julkisuuteen, kun taas yleisessä poliisin viestinnässä kansalaisille tavoitellaan avoimuutta (Korkalainen 2022, 28).

Rikostiedottamiselle on asetettu useita eri perusteita, jotka on jaettu kahteen ryhmään: viranomaisen toimintaan liittyviin perusteisiin sekä viranomaisen ulkopuolelta tuleviin perusteisiin. Rikostutkinnalliset ja poliisin toimintaan liittyviä tiedottamisen perusteita ovat muun muassa rikoksen selvittäminen, epäillyn tavoittaminen ja uuden rikoksen estäminen. Poliisi voi tiedottaa esimerkiksi saadakseen tutkintaa edistäviä tai rikoksesta epäillyn kiinnijäämistä edesauttavia vihjeitä. (Korkalainen 2022, 29.)

Näiden edellä mainittujen perusteiden lisäksi tiedottamisen perusteena voi olla viranomaisen ulkopuolelta tuleva tarve. Näitä ovat asian yhteiskunnallinen merkitys sekä asian herättämä yleinen mielenkiinto (Korkalainen 2022, 31).

Rikosuutisoinnin ja -journalismin näkökulmasta nämä perusteet lienevät merkityksellisimpiä. Jo aiemmin tässä työssä on käsitelty journalismin yhteiskunnallista tehtävää, jolla useasti perustellaan rikosuutisoinnin tärkeyttä. Yleistä mielenkiintoa herättävä asia saattaa olla vaikkapa yksittäinen henkirikos, jossa on poikkeuksellisia seikkoja. Näitä uutisointiin ja rikosuutisen muodostumiseenkin vaikuttavia tekijöitä käsiteltiin jo aiemmin luvussa 4.1.

Tapauksen poikkeuksellisuuden lisäksi tiedottamisessa tulee huomioida myös alueellisuus. Vaikka tutkittavana tapaus ei valtakunnallisesti herätä mielenkiintoa, voi siitä tiedottamisella olla suurta paikallista hyötyä esimerkiksi rikosilmiön taltuttamisessa. (Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja 2011, 24)

6 KRIMINOLOGINEN RIKOSUUTISOINNIN TUTKIMUS

Kriminologisen rikosuutisoinnin tutkimuksen keskiössä on rikoksia kuvaava journalismi. Tutkittavana kohteena on rikosuutisointiin pohjaavan rikollisuuskuvan yhteys muihin kriminologian tutkimusalueisiin, esimerkiksi todelliseen rikollisuuteen ja ihmisten kokemaan rikoksen pelkoon. (Kivivuori ym. 2002, 8.)

Rikosuutisoinnin vaikutuksista rikoksen ja väkivallan pelkoon on tehty tutkimuksia eri maissa ja niissä on osoitettu eroja maiden välillä, joten mediakulttuurilla saattaa myös olla merkitystä rikosuutisoinnin vaikutuksiin (Haara ym. 2017, 84). Seuraavassa esittelen suomalaista, aihetta käsittelevää tutkimusta.

6.1 Rikoksen pelko

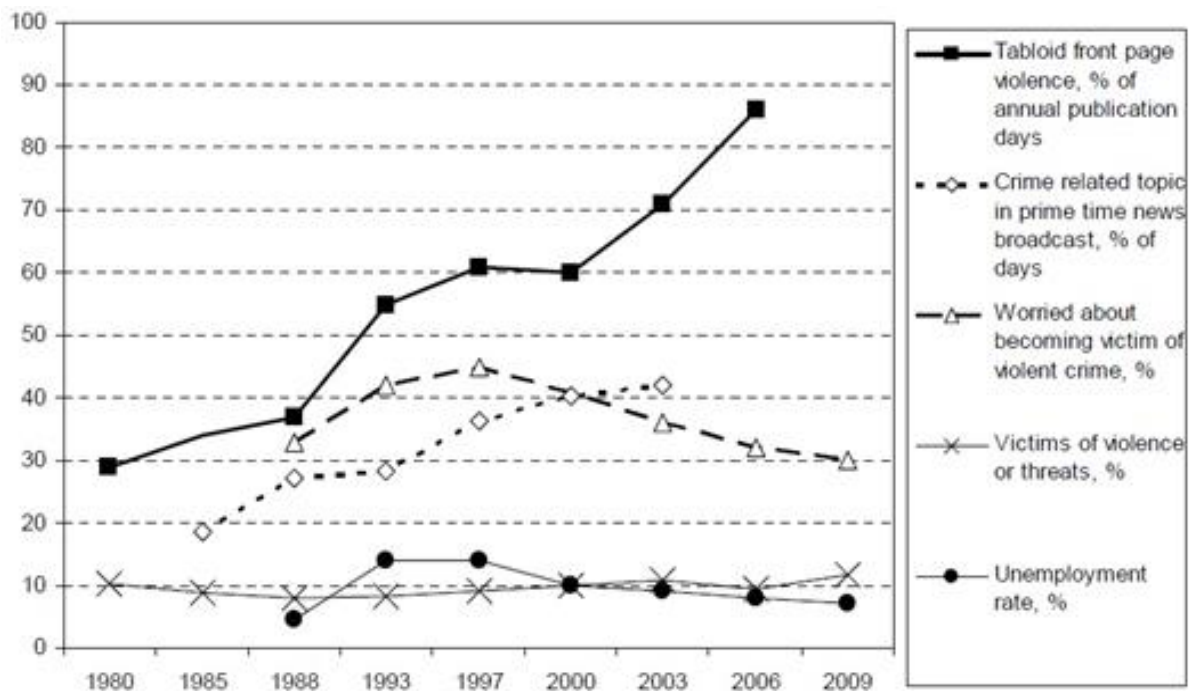
Kun halutaan tutkia sellaista rikollisuutta, joka ei tule viranomaisten tietoon, tarvitaan viranomaistilastojen lisäksi muuta tietoa. Tällaista piilorikollisuutta pyritään tutkimaan kyselytutkimuksin ja niitä käytetään kriminologisessa tutkimuksessa ja myös rikollisuuden kehittymisen seurannassa. (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti: Kansallinen rikosuhritutkimus, luettu 26.5.2024).

Rikoksen pelko voidaan nähdä yhtenä rikosuutisoinnin haittavaikutuksista. Yhdysvalloissa on tehty tutkimuksia, joiden perusteella on arvioitu rikosuutisoinnin aiheuttavan pelkoa enemmän kuin todellinen rikollisuuden taso (Lowry ym. 2003, viitattu teoksessa Haara ym. 2017, 83).

Smolej ja Kivivuori (2005) tutkivat rikoksen pelon ja rikosuutisoinnin yhteyttä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen (nyk. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti) teettämän Kansallisen uhritutkimuksen vuodelta 2003 materiaalia hyödyntämällä. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa on tehty väestötason uhritutkimuksia vuodesta 1980 lähtien, jolloin toteutettiin ensimmäinen Kansallinen uhritutkimus. Kyselyissä vastaajina oli 15–74 -vuotiaita ja niissä kerättiin tietoa väkivallasta, omaisuusrikoksista ja rikoksen pelosta. Vuonna 2012 instituutti käynnisti uudistetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen, jossa mitataan ensisijaisesti rikollisuutta ja rikoksen pelkoa. Kansallinen rikosuhritutkimus on nyt toteutettu vuosina 2012–2021.

Vastaavia tutkimuksia on tehty Suomessa varsin vähänlaisesti. Kempin ja Kivivuoren (2004) tutkimus "Etusivujen väkivalta" toimi kuitenkin suuntaa antavana työnä tuleville tutkimuksille. Tuolloin Kemppi ja Kivivuori totesivat, että samanaikaisesti kun rikosuutisointi on jyrkimmin kasvanut, väestön keskimääräinen väkivaltariski on pysynyt kuitenkin vakaana. Kivivuoren ja Kempin

mukaan rikosuutisoinnilla on mahdollisesti vaikutuksia väestön tuntemiin pelkoihin ja rikoksiin varautumiseen (kuva 2).

Kuva 2: Väkivaltautisoinnin, huolen rikoksen uhriksi joutumisesta sekä väkivallan tai sen uhan uhrien keskinäisestä suhteesta (Smolej 2011).

Osatutkimuksen päätavoite oli selvittää, vaikuttaako rikosuutisointi rikoksen pelkoon ja välttelevään käytökseen, kun henkilökohtaiset ja välilliset uhriksi joutumisen kokemukset pysyvät vakiona. Tutkimuksessa välillisellä uhriksi joutumisella tarkoitetaan vastaajan perheenjäsenen tai ystävän rikoksen uhriksi joutumista. (Smolej 2011, 213.)

Smolej ja Kivivuori analysoivat uhritutkimuksen aineistoa regressioanalyysin avulla. Regressioanalyysissä tutkitaan yhden tai useamman selittävän muuttujan vaikutusta selittävään muuttujaan ja sillä pyritään selvittämään mahdollista kausaalisuhdetta. Sen avulla voidaan esimerkiksi pyrkiä vastaamaan kysymykseen, vaikuttaako rikosuutisointi koettuun rikoksen pelkoon. Regressioanalyysin etuna on, että sen avulla voidaan tutkia samanaikaisesti usean selittävän muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan. Tällöin tuloksista voidaan saada vastaus siihen, mikä on yhden yksittäisen selittävän muuttujan yhteys selitettävään muuttujaan, kun muutkin analyysissä mukana olevat muuttuja on huomioitu. (Kaakinen ym. 2021.)

Tutkimuksen löydöksiä tarkasteltiin kolmen hypoteesin valossa. Ensimmäisen hypoteesin (korvaavuushypoteesi) mukaan rikossisältöisen median vaikutukset ovat sitä suurempia, mitä vähemmän henkilöllä on henkilökohtaisia kokemuksia rikoksista. Toinen hypoteesi (resonanssihypoteesi) on miltei päinvastainen: median vaikutukset ovat sitä merkittävämpiä, mitä kattavammin ne heijastavat omakohtaisia kokemuksia. Kolmas hypoteesi liittyy haavoittuvuuteen, jolla voidaan viitata joko omakohtaiseen arvioon tai tilastolliseen todennäköisyyteen joutua rikoksen uhriksi. Hypoteesin mukaan median vaikutukset ovat vähäisimpiä niissä ryhmissä, joilla on suurin todennäköisyys joutua rikoksen uhriksi. (Smolej 2011, 213.)

Rikoksen pelkoa tarkasteltiin kahden eri kysymyksen avulla, joista ensimmäinen liittyi välttämiskäyttäytymiseen ja toinen mittasi huolen astetta väkivallan uhriksi joutumisesta. Näihin kysymyksiin liitettiin myös kaksi media-aiheista kysymystä, jotka liittyivät iltapäivälehtien ”lööppien” seuraamiseen ja siihen, kuinka kansalaiset kokivat eri tiedotusvälineet rikosuutisoinnin lähteenä. (Smolej 2011, 214–215.)

Tutkijat totesivat, että iltapäivälehtien ”lööppien” seuraamisella on yhteys sekä huoleen väkivallan uhriksi joutumisesta sekä myös välttämiskäyttäytymiseen. Tutkimuksen mukaan rikostiedon saaminen usean eri median välityksellä on yhteydessä rikoksen pelkoon. Näennäiskorrelaatio suljettiin pois sillä, että muut pelkoihin vaikuttavat tekijät vakioitiin analyysissä. (Smolej 2011, 220.)

Yllä mainittujen päätulosten lisäksi tutkimus osoitti, että aikaisemmat uhrikokemukset vaikuttivat sekä välttämiskäyttäytymiseen että huoleen rikoksen uhriksi joutumisesta. Korvaavuushypoteesia tarkastellessa havaittiin, että oletamus median rikossisältöjen korvaavuusvaikutuksista pelon selittäjänä ei tämän tutkimuksen perusteella ollut sovellettavissa. Resonanssihypoteesin osalta nähtiin kuitenkin todennäköisenä, että henkilön itsensä sekä hänen läheistensä uhrikokemusten rikosaiheisen mediasisällön välillä on yhteys. Tutkimuksen mukaan myös haavoittuvuushypoteesi olisi sovellettavissa median ja rikoksen pelon yhteyden analysointiin, sillä naisten ja vanhusten välttämiskäyttäytyminen on suurempaa kuin muilla tarkastelun kohteena olleilla ryhmillä. (Smolej 2011, 220.)

Omakehtaisten uhrikokemusten lisäksi myös yleinen epävarmuus voi ruokkia rikoksen pelkoa. Esimerkiksi pelko väkivallan uhriksi joutumisesta oli liki voimakkaimmillaan 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, jolloin Suomessa elettiin taloudellisen laman aikaa. Lisäksi maahanmuutto alkoi lisääntyä noihin aikoihin. Näiden tekijöiden on arvioitu myös lisänneen rikoksen pelkoa ilman todellisen väkivaltaisen rikollisuuden nousua. (Kivivuori ym. 2002, 48.)

Kausaalisuhteita ja tutkimuksen relevanttiutta olisi tutkijoidenkin mukaan pystytty parantamaan lisäämällä kysymyspattereihin kysymyksiä myös ihmisten yksilökohtaisista ominaisuuksista.

Tämä jättää hyvin tilaa tulevien tutkimusten toteuttamiselle aiheesta ja jatkossa hyväksi tutkimuslähtökohdiksi esitettiin juuri resonanssi- ja haavoittuvuushypoteesien tarkempaa analyysiä. (Smolej 2011, 221.).

6.2 Yleinen sosiaalinen luottamus

Salmi, Smolej ja Kivivuori (2007) tutkivat rikoksen uhriksi joutumista, altistumista rikosuutisille sekä yleistä sosiaalista luottamusta nuorten keskuudessa. Aineistona työssä toimi 55 koulussa teetetty kysely. Kyselytutkimuksen dataa analysoitiin tässäkin regressioanalyysiä käyttämällä. Tässä tutkimuksessa siis selitettävä muuttuja oli sosiaalinen luottamus ja selittäviä muuttujia rikosuutisille altistuminen, rikoksen uhriksi joutuminen sekä sosiodemografiset tekijät. Yleisen sosiaalisen luottamuksen ja henkilökohtaisten kokemusten yhteys oli siis ”tutkimusongelmana”. (Smolej 2011.)

Tutkimuksen päätuloksena oli, että rikoksen uhriksi joutuminen – myös välillisenä kokemuksena – vähensi nuorten luottamusta toisiin ihmisiin. Tämä tulos päti myös, kun rikoksen pelko ja altistuminen rikosuutisille muuttujina vakioitiin. Tämä löydös merkitsi siis sitä, että uhrikokemusten vaikutusta ei voida selittää sillä, että uhriksi joutuminen lisää pelkoa, joka puolestaan vähentää yleistä luottamusta. Kuitenkin ne, joilla on uhrikokemuksia, näyttävät kuuluvan todennäköisimmin siihen ryhmään, joilla luottamus toisiin on vähäistä. (Smolej 2011, 267.)

Tutkimuksen mukaan myös rikoksen pelko ja altistuminen television rikosuutisille ovat itsenäisesti yhteydessä luottamuksen puutteeseen. Rikosuutisten lukeminen sanomalehdistä ei kuitenkaan tässä vaikuttanut yleiseen luottamukseen. Tämän vuoksi voidaan ajatella, että luottamuksen puute liittyy enemmänkin tietynlaisiin ohjelmiin ja sisältöihin kuin kokonaisvaltaiseen median käyttöön. (Smolej 2011, 267.)

6.3 Klassiset rikollisuusteoriat

Kriminologiassa käytetään erilaisia rikollisuutta selittäviä teorioita rikollisuuden syiden tutkimuksessa. Teorioita on olemassa useita, niitä jaotellaan eri luokkiin tarkasteltavien näkökulmien mukaan. Teorioita ei pidetä toisiaan poissulkevinä, vaan ne nähdään enemmänkin toisiaan täydentävinä.

Seuraavassa tarkastellaan työn aihepiiriin läheisesti liittyviä, klassisia rikollisuutta selittäviä teorioita; oppimisteoriaa, paineteoriaa sekä rutiinotoimintojen teoriaa sen rikollisuutta vähentävän vaikutuksen kautta.

6.3.1 Oppimisteoria

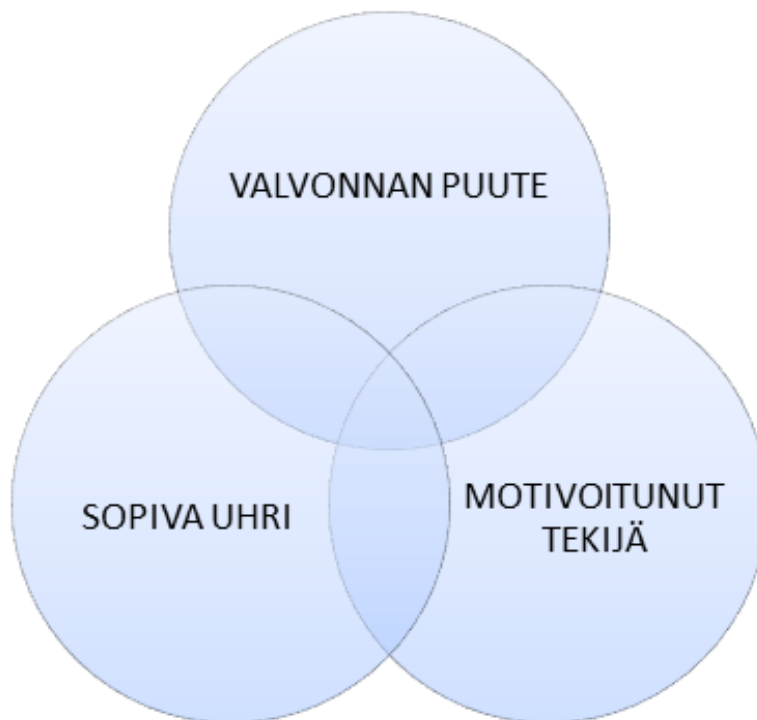
Oppimisteorian keskeisin ajatus on, että rikollinen käyttäytyminen on opittua ja se opitaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja myös mallista. Yksi syy rikollisuudelle on sen oikeuttaminen. Rikoksista uutisointi ja rikoksenteekijöiden saama julkisuus mahdollistaa selittelyjen ja rikollisen toiminnan ”ymmärtämisen” leviämisen laajalti ja tuo ne helpommin lähelle yksittäistä ihmistä. Henkilöstä voi siis tulla rikollinen, koska hän on omaksunut rikollisen toimintatavan ja se ”voittaa” sen, mitä yleisesti pidetään laillisena. Rikolliset teot tulevat siis mahdolliseksi, kun ihminen oppii oikeuttamaan ne itselleen. (Kivivuori 2013; Aromaa & Laitinen 2005, 57.)

Oppimisen taustalla vaikuttavia mekanismeja ovat erityisesti palkinnot ja rangaistukset. Rikoksen saama julkisuus saattaa toimia vaikuttimena rikollisen teon tekemiseen ja tämänkaltaisen huomio nähdään nimenomaan palkintona. Julkisuus saattaa tarjota rikoksen tekijälle tämän kaipaamaa sosiaalista hyväksyntää. Toisaalta myös rangaistukset ja niistä uutisointi voi vaikuttaa harkintaan siitä, tekeekö yksilö rikoksen vai ei. (Kivivuori ym. 2018, 173–174.)

Uutismediat tarjoavat tänä päivänä paljon ja varsin yksityiskohtaistakin tietoa rikoksista, niiden tekotavoista aina oikeusprosessiin asti. Otollisella maaperällä tämä saattaa tarjota hyvänkin kentän oppia rikollista käyttäytymistä.

6.3.2 Rutiinitoimintojen teoria ja rikollisuutta vähentävä vaikutus

Medialla ja sitä kautta rikosuutisoinnilla on katsottu olevan myös rikollisuutta vähentävä vaikutus. Kivivuori (2013) esittelee teoksessaan Rikollisuuden syyt kaksi mekanismia, joilla on katsottu olevan edellä mainitun kaltainen tulos: median käytön vaikutus rutiinitoimintoihin ja julkisuuden rikostorjuntaa tehostava vaikutus.

Kuva 3: Venn-diagrammi rutiinitoimintojen teorian perusajatuksista: rikos ei tapahdu, mikäli yllä olevat ehdot eivät täyty.

Cohenin ja Felsonin (1979) kehittämä rutiinitoimintojen teoria on kriminologian peruskäsitteitä. Rikollisuutta selittäviä teorioita on kehitetty useita, mutta sen sijaan, että rikollisuutta selitettäisiin tekijän taustojen tai motivaatioiden kautta, rutiinitoimintojen teoriassa tarkastellaan rikoksen tapahtumapaikkaa ja ajankohtaa sekä potentiaalisen tekijän ja uhrin kohtaamista (kuva 3).

Rutiinitoiminnoista ja sen rikollisuutta vähentävästä vaikutuksesta puhuttaessa Kivivuori käyttää esimerkkinä television katselua: ajan käyttäminen siihen vie aikaa muilta vapaa-ajan toiminoilta. Television katselu voi myös saattaa nuoret sosiaalisen kontrollin piiriin, vanhempien valvonnan alaisuuteen. Kivivuori kirjoittaa, että ajan käyttö television katseluun, pelien pelaamiseen ja Internetin selaamiseen on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Ajan käyttäminen

edellä mainittuihin toimintoihin vie aikaa pois niiltä toiminnoilta, jotka ovat suotuisia rikollisuudelle – erityisesti nuorten kohdalla. Rutiinotoimintojen teoria ennustaa, että ajan viettäminen kotona vähentää rikoksia. (Kivivuori 2013, 254.)

Julkisuuden rikostorjuntaa tehostavalla vaikutuksella Kivivuori tarkoittaa konkreettisia, kohdennettuja rikostorjuntahankkeita: esimerkiksi valvonnan lisääminen jollain tietyllä alueella murto- varkauksien estämiseksi. Kivivuori perustelee hankejulkisuuden rikoksia ennalta estävää vaikutusta sillä, että potentiaaliset rikoksentekijät ymmärtävät rikoksen tekemisen vaikeutuvan tietyllä kohdealueella. Rikostorjuntahankkeen saama julkisuus ja siitä uutisointi voisi siis estää rikoksia ennen kuin yhtään konkreettista toimenpidettä olisi tehty. Kivivuori korostaa kuitenkin, että kyse ei ole yleisistä asennekampanjoista rikollisuutta vastaan, vaan nimenomaan yksittäisistä konkreettisista hankkeista. (Kivivuori 2013, 255.)

6.4 Rikosuutisoinnin muut vaikutukset

Rikosuutisoinnille voidaan löytää varmasti enemmänkin vaikutuksia, mutta tässä työssä olen valinnut käsiteltäväksi lyhyesti tosirikos -ilmiön sekä kopiorikokset.

6.4.1 Tosirikos - miksi rikos kiinnostaa?

Kun puhutaan true crimesta, tosirikoksesta, valtaosa ihmisistä - minäkin - todennäköisesti yhdistää sen useimmin elokuvaan, TV-sarjoihin, kirjoihin ja podcasteihin, jotka perustuvat todellisiin rikoksiin ja henkilöihin. Eli se nähdään ensisijaisesti viihteen alalajina.

Tosirikos on kuitenkin ilmiö, joka on varsin laaja ja moniulotteinen. Se voi olla sekä koettua että kerrottua. Tosirikos pohjautuu kuitenkin aina todellisiin rikostapauksiin, vaikka se kattaakin hyvin moninaisesti eri kulttuurin muotoja. (Ruohonen 2022, 7.) Tosirikos pitää siis sisällään vain joitain mainitakseni lehdistön, teatterin, television, kirjallisuuden musiikin sekä podcastit ja sosiaalisen median. Kyseessä on siis varsin monipuolinen ja -tasoinen ilmiö.

Aihepiirissä on niin paljon käsiteltävää ja esiteltävää, että se ansaitsisi täysin oman työnsä. Tässä työssä kuitenkin pyritään määrittelemään tosirikos lyhyesti tämän työn aiheen kautta ja käsitellään sitä tiiviisti rikosuutisoinnin näkökulmasta.

Tosirikoksen suosio on ollut varsin nousujohteista ja se on ollut pinnalla erityisesti viime vuosina. Ihmisten puheissa ilmiötä saatetaan pitää jokseenkin tuoreena, vaikka sillä tosiasia on monisatavuotinen historia. (Ruohonen 2022, 7).

Tosirikosilmiö ja sen painotukset muovautuvat myös viestinnän kehityksen ja digitalisaation seurauksena. Ennen Internetiä ja uutisoinnin ammattimaistumista tosirikoksen keskiössä oli juuri esimerkiksi turistien kuljettaminen Kyllikki Saaren suohaudalle. Edelleenkin Isojoella yksi tunnettu nähtävyys on juuri Saaren suohauta, jossa on muistomerkki ja paikalle on opastus tienviitoin (Ruohonen 2022, 139). 1980-luvun loppupuolella televisiossa käynnistyi huippusuosiota nauttinut Poliisi-TV ja tänä päivänä erilaiset rikosaiheiset podcastit ovat täyttäneet kuuntelualustojen listat ja tunnetuista rikollisista julkaistaan elämäkertakirjoja.

Rikosjournalismia voidaan pitää yhtenä tosirikosilmiön varhaisimmista ilmenemismuodoista. Rikosjournalismin kehitystaipaleelle mahtuu vahvasti faktoihin pohjaavaa uutisointia, sensaatiohakuista kirjoittelua ja tunnepohjaista raportointia. Näistä viimeisin, tunteisiin pohjautuva tapa uutisoida, on voimistunut varsinkin 2000-luvulle tultaessa. Tässä työssä on jo aiemminkin mainittu, siitä, kuinka uutisissa annetaan puheenvuoro niin sanotusti tavallisille ihmisille, joita tapahtunut rikos ei suoraan kosketa. Tyypillisimmin haetaan esimerkiksi henkirikoksen tapahtuma-alueen asukkaita kommentoimaan tapahtunutta ja sitä, miltä tuntuu, kun rikos on tapahtunut hänelle tutussa ympäristössä. Uutisointi korostaa tapahtuneen yhteiskuntajärjestystä horjuttavaa vaikutusta ja sillä pyritään vaikuttamaan vahvasti lukijaan. (Ruohonen 2022, 184.)

6.4.2 Kopiorikokset

Kopiorikosilmiö liittyy osaltaan varsin läheisesti edellä luvussa 5.3.1 esiteltyyn oppimisteoriaan ja ilmiö on osaltaan seurausta uutisoinnista ja myös poliisin tiedottamisesta.

Surretten (1998) mukaan copycat- eli kopiorikos voidaan määritellä kolmella perusteella. Ensimmäiseksi rikoksen esikuvana on aikaisempi, usein laajaa julkisuutta saanut todellinen tai fiktiivinen teko. Toisena mainitaan, että rikoksentekijä tuntee rikoksen. Kolmanneksi rikoksentekijän toiminta sisältää keskeisiä elementtejä alkuperäisestä teosta, jotka voivat liittyä uhriin/kohteeseen, tekotapaan tai muuhun samaistumiseen, esimerkiksi julkisuushakuisuuteen.

Smolej (2008) on löytänyt myös muita ongelmia rikosuutisoinnista kuin mahdollisten pelkojen lisääntyminen. Smolej'n mukaan kriminologien keskuudessa puhutaan myös niin sanotusta copycat- ilmiöstä, jossa potentiaalinen rikollinen saa rikosuutisoinnista vihjeitä ja ideoita. Yhtenä

esimerkkinä Smolej mainitsee Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat ja niiden seurauksena syntynyt koulu-uhkauksien lisääntyminen. Tekijöiden samaa julkisuus todennäköisesti houkuttelee jäljittelijöitä ja saa heidät seuraamaan ”esikuviaan”.

Richard Amaralin (2013) artikkeli ”Copycat crimes: Why do they happen?” esittelee lyhyesti syitä kopiorikosilmiön taustalla. Amaral taustoitti asiaa esittämällä Albert Banduran teorian, jonka mukaan ihmiset oppivat aggressiivisen käytöksen erityisesti, jos he näkevät sellaisesta käyttäytymisestä palkittavan. Kopiorikoksen tekijälle julkisuus toimii usein suurena motivaationa ja palkintona; Amaral esittääkin, että media toimii juuri niin kuin kopiorikoksen tekijä toivookin: palkitsee tämän julkisuudella.

Toiseksi Amaral toteaa, että kopiorikoksiin syyllistyvillä on muutoinkin korkeampi riski tehdä rikoksia. Useimmissa tapauksissa henkilöllä on jokin psykologinen häiriö ja/tai rikollinen tausta. Huomionhakuisuuksissaan tällaiset henkilöt ovat kiinnostuneita matkimaan tekoja, jotka ovat saaneet paljon huomiota ja aiheuttaneet sensaation mediassa. Tähän ilmiöön liittyen Amaral mainitsee myös copycat – itsemurhat. Tätä määritelmää sovelletaan, kun esimerkiksi joku julkisuudesta tuttu henkilö tekee itsemurhan ja tätä ihannoineet henkilöt toteuttavat saman esikuvansa innoittamina. Amaralin mukaan mitä suurempaa huomiota teot saavat, sitä suurempi riski määrätyillä ihmisillä on syyllistyä vastaaviin tekoihin. (Amaral 2013.)

Vantaan tuoreen kouluampumistapauksen jälkeen uutisoitiin useista kouluihin kohdistuneista uhkauksista ympäri Suomen. (Koulut saaneet useita uhkauksia Vantaan tragedian jälkeen- rikoskomisario vetoaa kansalaisiin ilmiön lopettamiseksi, Turun Sanomat 3.4.2024.)

13.6.2024 Oulussa äärioikeistokytköksiä omaava mies puukotti 12-vuotiasta maahanmuuttajataustaista lasta. (Oulun puukotus: 12-vuotias uhri on päässyt kotiin, Iltalehti 17.6.2024.) Vajaa viikko myöhemmin samassa paikassa alle 18-vuotias nuori puukotti maahanmuuttajataustaista miestä ja uutisen mukaan poliisilla tietoon oli tullut viitteitä, että nuori olisi kopioinut aiempaa tekoa. (Näin Valkean tiistainen veriteko eteni, Iltalehti 19.6.2024.)

Koulusurmien lisäksi Suomessa on viime vuosina tapahtunut useita perhesurmia ja sen erilaisia variaatioita. Perhesurmiin viitaten kriminaalipsykiatrian asiantuntija Hannu Lauerma totesi Turun Sanomissa vuonna 2012, että hänen mielestään ”ajallinen ryvästyminen viittaa siihen, että tässä saattaa olla taustalla mediaefekti” Samassa Lauerma kuitenkin korosti myös, että perhesurmat ovat edelleen määrällisesti harvinaisia, eikä sen vuoksi mediayhteydestä voida tehdä johtopäätöksiä. (Tutkijat: Medialla voi olla vaikutusta perhesurmiin. Turun Sanomat 11.1.2012.)

7 YHTEENVETO

Rikosuutisointi ei sinällään peilaa suoraan rikollisuudessa ja sen määrässä tapahtuviin muutoksiin. Rikosjournalismi on kuitenkin vakiinnuttanut paikkansa uutiskentällä ja uutisaineistona on rikokset. Rikoksista raportoidaan pääsääntöisesti vakiintuneiden kriteerien perusteella ja sen mukaan, mikä uutisia kuluttavia kansalaisia kiinnostaa.

Ihmisten kohtalot koskettavat – itseänikin. Ehkä juuri siksi rikosuutisointi keskittyy vakaviin rikoksiin, kuten väkivallantekoihin ja henkirikoksiin; niissä on aina uhri. Nykyään lehtien ja eri medioiden yhtenä isoimpana motiivina on kaupallisuus ja myynti. Lienee sanomattakin selvää, että rikos myy hyvin.

Rikollisuudesta uutisoidaan mediassa päivittäin, niin sanomalehdissä, televisiossa kuin Internetissäkin. Rikosuutisoinnilla on suuri vaikutus ihmisiin, mutta selvää syy-seuraus-yhteyttä rikosuutisoinnin ja ihmisten rikoksen uhriksi joutumisen pelon välillä ei ole kyetty todistamaan. Ihmiset saattavat kuitenkin tietoisesti tai tiedostamattaan käyttäytyä varovaisemmin ja välttävät tilanteita, joissa rikoksen uhriksi joutuminen olisi heidän näkemyksensä mukaan todennäköistä. Rikosuhritutkimukset ovat lisääntyneet merkittävästi ja myös uutisoinnissa korostuu uhrien merkitys.

Aihetta on tutkittu sen verran, että voidaan todeta rikollisuuden ja median välillä olevan yhteys ja ne vaikuttavat toisiinsa erilaisin tavoin. Keskeisimpiä teemoja työssä olivat muutokset rikosuutisoinnissa, median vaikutus pelkoon sekä median lisäävät ja vähentävät vaikutukset rikollisuuteen. Vaikka käytetyn aineiston perusteella mitään suoria syy-seuraus-päätelmiä rikosuutisoinnin ja rikollisuuden keskinäisestä suhteesta ei voi tehdä, on selvää, että ilmiöt ruokkivat toisiaan. Tulevaisuudessa tutkimusten uusiminen ja rikosuhritutkimusten toistaminen sekä kokonaan uusien tutkimusmenetelmien hyödyntäminen tulee näyttämään, minkälainen yhteys näiden ilmiöiden välillä voidaan todentaa.

Viestinnässään poliisin tulee tähdätä avoimuuteen. Kuitenkin rikostiedottaminen on oma, tarkasti säännelty lukunsa. Poliisin tiedottaminen on polttoainetta rikosuutisille ja siinä tulee olla tarkka ja asiansa osaava. Rikostiedottaminen ei saisi koskaan olla uutislähtöistä, vaikka tapaus herättäisikin laajaa mielenkiintoa yleisössä. Tiedottamisessa tulisi muistaa, että rikos myy hyvin ja mitä traagisempia piirteitä tapahtumista on kaivettavissa, sitä enemmän se myy. Vaakakupissa tasapainottelee julkisuusperiaate ja tiedottamista rajoittavat seikat. Toisaalta rikostiedottamisella ja kohdistetulla julkisuushankkeella voi olla ennalta estävä vaikutus rikollisuuteen. Parhaimmillaan poliisin ja uutismedioiden yhteistyössä niin sanotusti kaikilla on mahdollisuus

voittaa. Kansa saa janoamaansa tietoa, poliisi saa kaipaamiaan vihjeitä ja ehkä näin kynnys rikoksen tekemiseen nousee taas hieman.

Opinnäytetyössä nousi esiin sekä positiivisia että myös negatiivisempia vaikutuksia, joita rikosuutisoinnista mahdollisesti aiheutuu. Rikoksista uutisointi saattaa aiheuttaa kopiorikollisuutta ja houkuttaa muutoinkin rikosalttiita yksilöitä toteuttamaan rikollisia tekoja maineen ja julkisuuden toivossa. Toisaalta tutkimuksissa on ollut nähtävissä myös uutismedioiden rikollisuutta vähentävä vaikutus. Lisäksi uutisointi ja erityisesti poliisin tiedottaminen saattaa vaikuttaa positiivisesti kansalaisten valmiuteen torjua aiempaa paremmin itseensä kohdistuvaa rikollisuutta.

Rikosjournalismi on tänä päivänä varsin ammattimaista ja koko ajan myös laajeneva osa median pelikenttää. Tosirikosilmiö on merkittävä rikosuutisoinnista johdettava haara, joka pohjaa hyvin vahvasti rikollisuuden viihdearvoon. Kovia tuomioita saaneet rikolliset nauttivat tosirikosgenren piireissä suosiota ja jatkuvasti julkaistaan esimerkiksi uusia kirjoja ja podcasteja, joissa rikoksen tekijät itse pääsevät ääneen. Ja niin kuin jo läpi työn on tuotu ilmi, niin rikos ja rikollisuus on aina kiehtonut kansaa.

8 LOPUKSI

Opinnäyteprosessin aikana havaitsin, että tietoa on saatavilla paljon. Aihe kiinnosti minua kovasti ja oli ilo huomata, että moneen minua mietityttäneeseen asiaan löytyi vastaus – joskus useampikin. Mikään työssä käsitelty asia ei ole yksiselitteinen eikä mustavalkoinen, vaan niitä on osattava lähestyä erilaisista näkökulmista. Siksi olikin erityisen kiinnostavaa perehtyä eri näkökulmista laadittuihin tutkimuksiin ja aineistoihin.

Opinnäyteyöni onnistumista arvioidessani voin todeta olevani tyytyväinen tekemääni työhön. Alun vaikeus hahmottaa sitä, mitä on lähdössä tekemään, hidasti hieman työn etenemistä. Opinnäytetyöprosessin aikajänne oli varsin tiukka, joten oli niin sanotusti tartuttava kiinni siitä, mistä sai.

Työ kuitenkin muotoutui matkan varrella visioni mukaiseksi. Valitsin aiheen puhtaasti oma mielenkiinto edellä, mutta oli silti selvää, että aihe täytti sille asetetun ajankohtaisuuden vaatimuksen.

Palkitsevaa oli huomata, kuinka tiedonjano ruokki itseään: mitä enemmän tietoa löytyi, sitä mukaa myös halu oppia lisää ja mielenkiinto aihetta kohtaan lisääntyi. Tässä kohtaa aiheen rajaamisen merkitys korostui ja oli osattava pitäytyä siinä.

Haastavinta työssä olikin juuri rajauksen muodostaminen: kuinka käsitellä ilmiötä riittävän kattavasti lähtemättä kuitenkaan rönsyilemään liikaa. Koen, että työstä tuli aiheen laajuuden huomioiden tiivis paketti, joka esittelee keskeisimpiä ajatuksia rikosuutisoinnista, rikollisuuden ja median välisistä tekijöistä sekä kurkistuksen poliisin tiedottamiseen ja sen merkitykseen rikosuutisoinnissa. Työ on pintapuolinen katsaus aiheesta, joka tarjoaa kuitenkin mahdollisuuksia jatkaa sen syvällisempää käsittelyä.

Jatkoa ajatellen katsaukseen voisi tuoda mukaan laajemminkin erilaisten mediasisältöjen analyysia ja niiden yhteyttä tietyn tyyppisiin rikoksiin. Lisäksi laajemman käsityksen saamiseksi työhön voisi yhdistää enemmänkin klassisia rikollisuutta selittäviä teorioita ja niiden osuutta rikollisuuden ja median välisessä keskinäisessä suhteessa. Tässä työssä jätettiin tarkastelun ulkopuolelle lähes kokonaan sosiaalisen median kenttä, joka varmuudella tarjoaa koko ajan enemmän ja enemmän mahdollisuuksia tulevaa tutkimusta ajatellen.

Kriminologien sekä journalistisen kentän tutkijoiden kiinnostus median ja rikollisuuden keskinäiseen suhteeseen poikii varmasti tulevaisuudessakin uusia tutkimuksia. Toimivan pohjan päälle on hyvä rakentaa uusia tutkimuksia ja aiemmin tehdyt tutkimukset auttavat esimerkiksi osoittimien valinnassa uusissa töissä.

Sekä media että rikollisuus elävät murroksen aikakautta: digitalisoituminen on muuttanut ja tulee muuttamaan edelleen molempien ilmiöiden toimintakenttää. Tämän työn jatkamisen kannalta muutos on tervetullutta. Erityisen paljon itseäni kiinnostaa se, kuinka media vaikuttaa ihmiseen huomioiden mahdollisimman paljon erilaisia tekijöitä: yksilölliset ominaisuudet ja rikosaltius, ympäristön ja yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Tulevaisuudessa hämmöittäviä johtamisopintoja silmällä pitäen erityisesti rikostiedottaminen ja sen merkitys niin journalistisesti kuin kriminologisestikin kiinnostaa itseäni.

Toisaalta myös poliisin tiedottaminen ja viestintä joutuvat muuntautumaan ajan mukana, mikä tietysti tarjoaa jatkuvasti uutta tarttumapintaa. Siinä missä viestintä tulee nähdä velvollisuutena ja yhtenä poliisin työtehtävistä, ei sovi myöskään unohtaa sen tuomia mahdollisuuksia ja hyötyjä poliisin perustehtävien onnistuneelle suorittamiselle.

Poliisin rooli rikostiedon tuottajana tulee varmasti olemaan koko ajan merkittävämpi. Viestintää ja tiedottamista koulutetaan erilaisin hallinnon omin koulutuksin ja monet hakevat oppia myös organisaation ulkopuolelta. On ymmärrettävä, että viestintä on yksi meidän perustehtävistämme ja myös se tehtävä tulee hoitaa ammattitaidolla sekä olla avoin sen tarjoamille mahdollisuuksille.

Poliisin tehtävien menestyksellä hoitaminen edellyttää meiltä jokaiselta valmiutta ja halua muuttua ajan ja kehityksen mukana.

LÄHTEET

- Amaral, R. 2013: Copycat crimes: Why do they happen? <http://www.psychologyfor-growth.com/copycat-crimes-why-do-they-happen/> Luettu 18.5.2024
- Anttila, P. 2014: Dokumenttianalyysi. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta, Metodix-verkkójulkaisu. Luettavissa <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/> Luettu 29.4.2024.
- Beuker, A (toim.) 2023: Rikollisuustilanne 2022: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia, Nro 55/2023, Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsinki.
- Cohen, L. & Felson, M. 1979: Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. American Sociological Review 44, 588–608.
- Eklund, V. 2017: Aloittelevan rikostoimittajan opas. Journalismin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Haara, P., Reunanen, E., Näsi M. & Kivivuori, J. 2017: Väkivalta pirstaloituvassa mediamaaismassa. Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä. Tampere, Kopio Niini.
- Hemánus, P. 1966: Helsingin Sanomien rikosaineisto. Tutkimus rikosaineiston funktionaalisesti merkittävistä piirteistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Tampereen yliopisto: Acta Universitatis Tamperensis.
- Julkisen sanan neuvosto 2011: Journalistin ohjeet. Luettavissa <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>. Luettu 2.8.2024.
- Kaakinen, M. & Ellonen, N. 2021: Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 10.5.2024
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021: Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>. Viitattu 6.5.2024.
- Karvinen, E. 2024: Näin Valkean tiistainen veriteko eteni. Iltalehti (19.6.2024). <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/d5f26dfa-5365-4b89-a513-48ad41b68ec8>

Karvinen, E. 2024: Oulun puukotus: 12-vuotias uhri on päässyt kotiin. Iltalehti (17.6.2024).
<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/bf001b8f-4ff0-43cb-ad9e-e10b3051ba83> Luettu 24.6.2024

Katajamäki, E. 2009: "Valitettavasti paljon on myös varkauksia" Yleisradion tv-uutisten rikos- ja väkivalta-aineisto vuosien 1957-1969. Tampereen yliopisto. Suomen historian pro gradu -tutkielma.

Kemppainen, S. 2021: Kenen ääni kuuluu rikosuutisissa? Vaasan yliopisto. Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma.

Kemppi, S. & Kivivuori, J. 2004: Rikosuutisoinnin määrä Yleisradion pääuutislähetyksessä 1985–2003.

Kivivuori, J. 2013: Rikollisuuden syyt. 2. uud. painos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi M. Suonpää M. & Danielsson, P. 2018: Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki, Gaudeamus.

Kivivuori, J., Kemppi, S., & Smolej, M. 2002: Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196. Helsinki.

Korkalainen, J. 2022: Rikostiedottaminen tutkinnanjohtajan työkaluna. Poliisiammattikorkeakoulun YAMK-opinnäytetyö.

Kostiainen R. 2007: Rikoksista pitää kertoa totuudenmukaisesti. Haaste 2/2007.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti: Kansallinen rikosuhritutkimus, luettavissa <https://researchportal.helsinki.fi/fi/projects/kansallinen-rikosuhritutkimus-kansallinen-turvallisuuskysely/>.
Luettu 26.5.2024

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005: Rikollisuus ja kriminologia. Tampere, Vastapaino.

Laine, M. 2007: Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino.

Leino, P. 2005: Toimittajan eettinen harkintarikos- ja oikeusjournalismissa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Mäkipää, L. 2004: Henkirikos Ilta-Sanomissa, Journalistisen kulttuurin murros ja rikosjournalismi. Helsinki, Edita Prima Oy.

Poliisihallitus 2011: Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja. Poliisihallitus. Luettavissa: <https://docplayer.fi/1102203-Poliisin-sisaisen-ja-ulkoisen-viestinnan-kasikirja.html>. Luettu 30.7.2024.

Salminen, A. 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan Yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62.

Sherizen, S. 1978: Social creation of crime news: All the news fitted to print. Teoksessa Winick (toim.): Deviance and the mass media. Sage, Beverly Hills.

Suomen Journalistiliitto 2024: Etiikka ja sananvapaus. Luettavissa: <https://journalistiliitto.fi/fi/ty-oehdot-ja-etikka/journalistin-ohjeet-ja-sananvapaus/> Luettu 24.6.2024.

Surette, R., Media, Crime, and Criminal Justice 1998: Images and Realities. 2nd ed. New York, Wadsworth Publishing.

Smolej, Mirka 2011: News Media, Crime and Fear of Violence. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 257. Helsinki, Hakapaino Oy.

Smolej, Mirka & Kivivuori, Janne 2006: The Relation Between Crime News and Fear of Violence. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.

Sivonen, M. 2017: Dokumenttianalyysi tutkimusmenetelmänä hoitotieteissä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Suomen Tietotoimisto STT 2024: Tyylikirja: Journalistin ohjeet. Luettavissa <https://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etikka-ja-juridiikka/journalistin-ohjeet/> Luettu 24.6.2024.

Tutkijat: Medialla voi olla vaikutusta perhesurmiin. Turun Sanomien uutinen. 11.1.2012. <https://www.ts.fi/uutiset/297673> Luettu 20.6.2024.

Oikeustoimittajat ry 2024: Yhdistyksen historia. Luettavissa <https://www.oikeustoimittajat.fi/tieto-yhdistyksesta/yhdistyksen-historia/>. Luettu 27.5.2024.

Viljakainen, M. 2012: Rikoksen hahmo. Kotimaan rikosuutisointi Aamulehdessä toukokuusta 2011 toukokuuhun 2012. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Viljanmaa, T. 2024: Koulut saaneet useita uhkauksia Vantaan tragedian jälkeen- rikoskomisario vetoaa kansalaisiin ilmiön lopettamiseksi. Turun Sanomat. Luettu 18.5.2024 (sisäinen lähde) <https://www.ts.fi/uutiset/6289288>

Virnala, E. 2020: Poliisin viestinnän, poliisiaiheisen uutisoinnin ja tilastoidun rikollisuuden suhde Pohjanmaan poliisin toiminta-alueella. Vaasan yliopisto. Organisaatioiden viestinnän pro gradu - tutkielma.

Yle uutiset: Pääuutislähetys 27.5.2024, <https://areena.yle.fi/1-3235352>